

BH Putovanja start

mjesečnik za turizam i zaštitu okoliša

Putovanja

Broj 35

www.bhputovanja.com

BESPLATNO

Foto: Nevludin Mekić

Foto razglednica

Istražite prirodne ljepote BiH

Turistički vodiči - biznis od 50 miliona maraka

„Igramo se s ovom profesijom“

ČUVAJ OKOLIŠ

SVJETSKI DAN VODA 2016. POD MOTOM „VODA I POSAO“

Svjetski dan voda 2016. pod motom „Voda i posao“

U našoj zemlji se već duže od deset godina obilježava Svjetski dan voda, a ove godine se centralni skup održava u Bijeljini, gdje će se okupiti predstavnici svih institucija nadležnih za vode, istaknuti stručnjaci iz ove oblasti, subjekti zainteresovani za ovu oblast i mnogi drugi

Obilježavanje Svjetskog dana voda pokušava podsjetiti ljude na važnost čiste vode i potrebu održavanja njenih izvora. To je dan kojim se slavi voda. Dan da se pripremi na to kako raspolagati vodom u budućnosti. Svake godine Svjetski dan voda stavlja naglasak na određeni aspekt čiste vode. Ove godine se ovaj dan obilježava pod motom „Water for people, Water by people – Water and jobs / Voda za ljudе, voda od ljudi – voda i posao.“

BOLJA VODA, BOLJE POSLOVANJE

Danas, gotovo pola radnika u svijetu - 1,5 milijardi ljudi - radi u sektorima koji su povezani sa vodom, a skoro svi poslovi ovise o vodi i onima koji je dostavljaju. Ipak, važnost miliona ljudi koji rade u oblasti voda prečesto nije prepoznata niti su zaštićena njihova osnovna radna prava. Temom Svjetskog dana voda za 2016. godinu, iskazanom u sloganu „Voda i poslovi“, želi se pokazati kako dovoljno kvalitetne vode može promijeniti živote radnika i njihovu okolinu, pa čak i da promijeni društva i ekonomije.

Na nivou Bosne i Hercegovine Svjetski dan voda se obilježava već duže od deset godina. Ove godine će se centralni skup održati u Bijeljini, gdje će se okupiti predstavnici svih institucija nadležnih za vode, istaknuti stručnjaci iz ove oblasti, subjekti zainteresovani za ovu oblast i mnogi drugi. Bosna i Hercegovina je izuzetno bogata vodom i obiluje neiskorištenim potencijalima koje je potrebno integrisati u buduće projekte održivog razvoja. Prema podacima Svjetske banke, Bosna i Hercegovina je u cijelom svijetu država sa najvećom količinom vode za piće po glavi stanovnika. Poređenja radi, BiH je sedam puta bogatija od Njemačke po obnovljivim izvorima pitke vode, a po ukupnom vodnom bogatstvu prva je u regionu i sedma u Evropi. Bogatija je od Kine, Francuske,

UN WATER
WORLD WATER DAY
22 MARCH 2016 - WATER AND JOBS

22. MART 2016.
**СВЈЕТСКИ
ДАН ВОДА
ВОДА И
ПОСЛОВИ**

22. MART / ОŽУЈАК 2016.
**СВЈЕТСКИ
ДАН ВОДА
ВОДА И
ПОСЛОВИ**

PRESENTED BY UN WATER
CO-ORGANIZED BY United Nations Economic and Social Commission for Europe
WITH THE ASSISTANCE OF UNECE United Nations Economic Commission for Europe
VISUAL IDENTITY AND COMMUNICATION BY FAOWATER

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске
Федерално министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodopривреде Republike Srpske
Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodopрivredne i šumarstva

Јавна установа „Воде Српске”, Бијељина
Агенција за водно подручје ријеке Саве, Сарајево
Агенција за водно подручје Јадранског мора, Mostar

Јавна Установа „Воде Српске”, Bijeljina
Agencija za vodno područje rijeke Save, Sarajevo
Agencija za vodno područje Jadranskog mora, Mostar

Una - jedna i jedinstvena

Njemačke, Japana, SAD i mnogih drugih razvijenih država svijeta.

U savremenoj industriji gotovo da nema procesa u kome se ne koristi voda. Mali dio upotrijebljene vode se troši za dobijanje proizvoda, a veći se koristi za transport materija i hlađenje. Industrija je veliki potrošač vode. Različite grane industrije troše i različitu količinu vode. Naprimjer, za proizvodnju jednog litra piva potrebno je 20 litara vode, dok se za proizvodnju jednog automobila potroši 380.000 litara vode.

Poljoprivreda je najveći potrošač vode. Za potrebe navodnjavanja koristi se oko 70% ukupne količine vode koja se crpi iz prirodnih resursa, a u nekim regionima i do 90%. Količina vode koja se koristi za gajenje biljaka i životinja zavisi od područja, klime i zemljишta.

Od davnina je čovjek vodu koristio i za liječenje, terapiju, odmor i rekreatiju. Mineralne vode različitih osobina koriste se pijenjem ljekovitih voda ili ljekovitim kupkama u

Rijeka Sava

liječenju različitih oboljenja i smetnji, za poboljšanje psihofizičkog stanja ili relaksaciju. Voda kao veliki izvor zabave i rekreatije predstavlja mjesto gdje se čovjek bavi brojnim aktivnostima, kao što su: plivanje, splavarenje, skijanje na vodi, jedrenje, ribolov, itd.

Poznato je da je Generalna skupština UN 1993. godine, na svom samitu u Rio de Žaneiru, donijela odluku o proglašenju 22. marta kao Svjetskog (međunarodnog) dana voda. Od tada pa do danas sve više zemalja u svijetu taj dan slavi vodu i posvećuje vodi. To je i dan i još jedna prilika da sagledamo probleme sa vodom na globalnom planu i bolje uočimo i shvatimo razlike u pristupu vodi svih ljudi na planeti, na što svi imamo jednak prava, ali ne, nažalost, i mogućnosti. Trebamo imati na umu da je voda, odnosno vodni resurs svake države i svake društvene zajednice jedan od osnovnih stubova razvoja, kao i poveznica svih životnih i radnih aktivnosti, počev od lokalnog do globalnog nivoa.

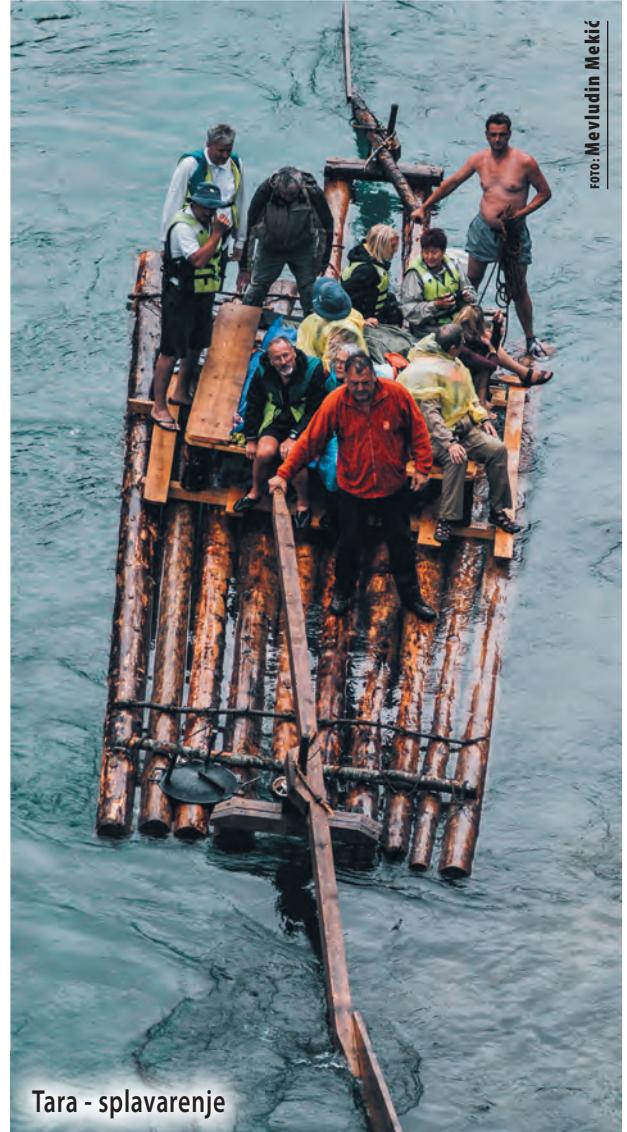
Otkrijte svoj avanturistički duh i istražite prirodne ljepote BiH

Sve je više ljudi koji odmor žele provesti u prirodnom okruženju. Ekipa „Bh. putovanja“ je u proteklom periodu osvajala vrhove, spuštala se niz kanjone, splavarila,... i predlaže vam nekoliko destinacija koje trebate istražiti

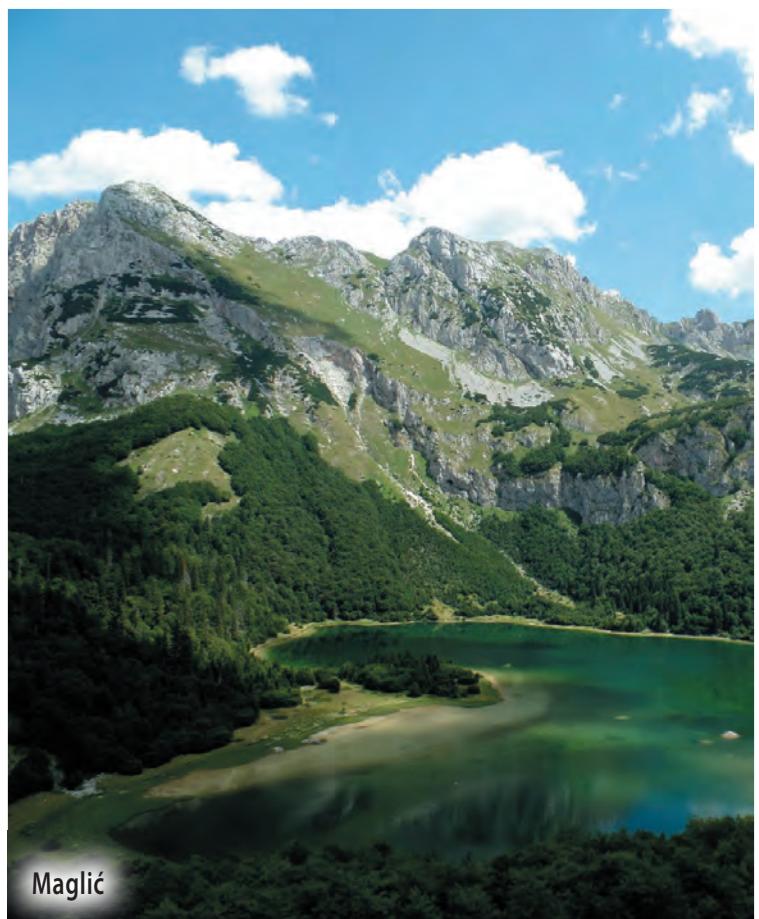
Crno jezero - Treskavica

Tara - splavarenje

Etno selo Stanišići

Maglić

Rafting Neretva

foto: Mevludin Mekić

„Igramo se s ovom profesijom“

Imamo 1.350 osoba sa zvanjem turističkog vodiča, a nisu učili ništa o ratu, statističkim podacima, stilovima gradnje, ponašanju prema pojedinim nacijama i njihovim običajima i slično, kaže za naš magazin Zijad Jusufović, predsjednik Udruženje turističkih vodiča Kantona Sarajevo. On govori i o tome šta zanima turiste, a šta im to mi nudimo; šta nam nedostaje i šta bismo trebali mijenjati i popravljati

► PIŠE: Zdravko Čupović zdravko@startbih.info

Koliko je Gavrilo Princip bio težak kad je izvršio atentat? Koliko je Jevreja u Sarajevu? Zašto postavljamo oluke na zidove? Zašto pijemo kafu po dva sata i ispušimo deset cigareta? Da li je granata na Markale ispaljena od muslimana? Koliko ima mudžahedina? Šta su četnici? Kako je bilo u Drugom svjetskom ratu u Sarajevu? Ko je gradio hotel Evropu? Kakva je razlika između šiita i sunita? Zašto je Husrev-beg ostao u Sarajevu? Čiji je grob pored njegovog u dvorištu džamije? Navedena pitanja nisu iz nekakvog kviza već neka od pitanja koja strani turisti postavljaju turističkim vodičima u glavnem gradu Bosne i Hercegovine.

CRNA HRONIKA UBIJA TURIZAM

Udruženje turističkih vodiča Kantona Sarajevo trenutno broji 15 članova, od čega njih osam ima licencu, jedan je počasni član, a ostali su na čekanju rješenja statusa. Zbog donošenja Zakona o turizmu, kojeg očekuju do kraja marta, u udruženju su, kažu, podoštirili kriterijume za prijem i odbili sve one koji su do sada radili na crno.

Ukoliko strani turisti nemaju posebnih zahtjeva, standardna turistička tura glavnim gradom BiH obuhvata Vijećnicu, mjesto sarajevskog atentata, Bezistan, Sabornu crkvu, Markale, katedralu Srca Isusova, Sinagogu, Begovu džamiju, Morića han i Baščaršiju. U zavisnosti od vodiča, broj pitanja i brzine hodanja, ova tura traje dva do dva i po sata.

Prema tvrdnjama Zijada Jusufovića, predsjednika Udruženja, strane turiste najviše oduševljava položaj Sarajeva, različiti religijski objekti koji se nalaze jedni pored

4/9/2009 16:54

► MNOGO VODIČA, A MALO ZNANJA

Uprkos dobroj pripremljenosti i obučenosti, strani turisti nekim pitanjima često znaju iznenaditi čak i najiskusnije vodiče.

-Takvih pitanja ima sve češće. Koliko je Gavrilo Princip bio težak kad je izvršio atentat? Koliko je Jevreja u Sarajevu? Zašto postavljamo oluke na zidove? Zašto pijemo kafu po dva sata i ispušimo deset cigareta? Da li je granata na Markale ispaljena od muslimana? Koliko ima mudžahedina? Šta su četnici? Kako je bilo u Drugom svjetskom ratu u Sarajevu? Ko je gradio hotel Evropu? Kakva je razlika između šiita i sunita? Zašto je Husrev-beg

ostao u Sarajevu? Čiji je grob pored njegovog u dvorištu džamije?... Igramo se s ovom profesijom. Kurs Federalnog ministarstva okoliša i turizma traje dva dana. Svi koji uplate 250 KM polože ispit i postanu vodiči. Ministarstvo ne dozvoljava nikome da doeducira kandidate pa imamo 1.350 osoba sa zvanjem turističkog vodiča, a nisu učili ništa o ratu, statističkim podacima, stilovima gradnje, ponašanju prema pojedinim nacijama i njihovim običajima i slično. Za ministre mi smo „vodići“, a ne „vodiči“. I nije ih briga što se priča i ko priča - kaže Jusufović.

drugih, kafa, cigarete, Tunel spasa i rat.

- Ova godina je trebala biti najjača, a prošla je bila najbolja do sada. Moram reći da posjete zavise od vas novinara

i načina predstavljanja terorizma, problema, protesta, krađa i pljački banaka. Strance ne brinu pljačke, ali se boje terorizma i radikalnih muslimana. Kad

„Uglavnom se žale na toalete, a od ostalih stvari i ne očekuju perfekciju. Čak im odgovara naša opuštenost, kafa, cigare, piva, pune ulice u podne kad svi rade, porše i zastava 750 na parkingu jedan pored drugog. Ma mi smo njima super i oni nekad nemaju gdje da potroše pare koje bi potrošili“

vi prodate dobru informaciju o ubijanju dva vojnika, mi izgubimo 200 grupa turista. Ne zna se kakva će biti ova sezona. Zavisi od mira, izbjeglica i zakona. Strane agencije znaju da nema zakona ni inspekcije pa njihovi pratioci rade i ture po Mostaru, Sarajevu i Jajcu. Nadam se dobru. Za arapski jezik ne ma nijedan licencirani vodič, a 30 ih se predstavlja kao da su akreditovani i zvanični. Za turski ima jedan akreditovani, a radi ih 50. Najviše je Turaka i Arapa. Dosta je Korejanaca i „zapada“, kao i turista iz bivše Jugoslavije. Sve je više Rusa, a Bugari traže informacije i namjeravaju dolaziti... - sumira Jusufović aktuelne turističke trendove.

Osim crne hronike, koja evidentno utiče na popularnost Sarajeva i BiH kao turističke destinacije, prema navodima našeg savorvornika, veliki problem predstavlja nelegalan rad koji je povezan i sa neplaćanjem boravišne takse.

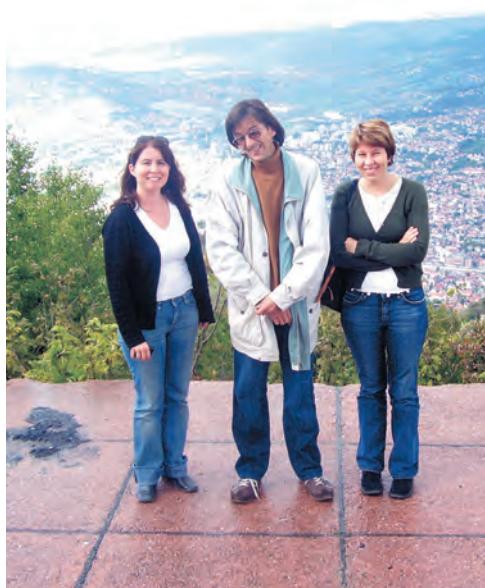
- Vlasnici hotela ne prijave grupu i naravno ne smiju dati licenciranog vodiča već svog prijatelja. Da bi uštedili i na grupi, plaćaju studente i recepcionere 20 do 30 eura, a naplaćuju od grupe standardnu cijenu od 80 do 100 eura. Kad znate da imaju pet do 10 grupa dnevno u sezoni, nije vam teško zaključiti da se radi o milionima maraka zarade od vodiča - kaže Jusufović.

On ovaj problem potom ilustruje i kroz brojke koje otkrivaju razmjere finansijske štete, ali ujedno i otkrivaju koliko je BiH zapravo postala popularno odredište za turiste iz cijelog svijeta.

KUPUJU RAZGLEDNICE I DŽEZVE JER NEMA ZVANIČNOG SUVENIRA

Gotovo nevjerojatno zvuči činjenica da Sarajevo već godinama nema zvanični suvenir što bi svakako povećalo prihode. Osim toga, strance gotovo niko i ne pita iz prve ruke o njihovim impresijama i željama.

- Razglednice idu začuđujuće dobro. Džezve i fildžani također. Olimpijada je nekima važna, nekima stari novac... Pomalo sve ide, a išlo bi više da makar umijemo kopirati uspješne zemlje i suvenire. Kad kažem da plan grada nije tačan, da „Navigator“ kao osnovni list koji se daje besplatno nervira strance radi sitnih slova, onda je potrebno napredovati u ovom segmentu i uvesti stvari na osnovu ispitivanja stranaca na ulici šta im smeta i šta žele. To je ozbiljna anketa koja se treba provesti, ali koga briga za to. Pare se daju prijateljima da naprave nešto i nema veze valja li to. Niko nije iskreno pitao posjetioce šta oni traže - kaže Jusufović.

- U Sarajevu se godišnje uradi pet do šest hiljada tura, u Mostaru sedam do 10 hiljada, Jajce i Travnik ima oko 3.000, Visoko oko 2.000, Srebrenica oko 1.000, a da ne spominjem Arape i vodopade Kravica, Bijambare, Skakavac... Samo vodičima se u BiH daje oko 50 miliona maraka za usluge, plus prevozi, plus spavanje i boravišna taksa. Ko se želi odreći ovoga kolača? Kantonalna inspekcija je objavila akt u kojem prestaje nadzor jer nema kapaciteta. Tada je sve krenulo nizbrdo i nadam se da će sada biti objavljen Zakon za Sarajevo ili je vodička profesija propala ove godine jer će svako raditi šta želi. Imate spisak osoba sa licencom na fejsbuk stranici Udruženja. Tek je sada Ministarstvo zahtijevalo od opština spisak odjavljenih vodiča jer se većina odjavila nakon što su shvatili da ne mogu plaćati obaveze, a „divljaka“ na sve

► RIČARD GIR NIJE MOGAO KUPITI IKONU

Jusufović za sebe kaže da je preozbiljan vodič za smiješne stvari pa ture spremi tako da ne bude nikakvih problema. A pripreme su zaista temeljite i ništa se ne prepusta slučaju. Prije polaska provjeri zastoje u saobraćaju, radno vrijeme objekata, gužve u restoranu, parking na Vrelu Bosne, vreće za povraćanje u autobusu, kaže da „potplati Cigane da mu jave ima li džeparoša na Čaršiji“, ima telefone svih policajaca i objekata i nema problema jer „voda VIP goste“. Bude tu raznih situacija.

- Preuzmem Ričarda Gira (Richard Gere), novinari mi nude dobre pare SMS porukama da im javim kuda idemo. Zovnem jarama u Sinagogu i kažem mu da me sačeka nakon radnog vremena. On kaže: „E, da ti je onaj glumac gost neću.“ Ja mu odgovorim: „E, baš je glumac!“ A on viče: „Hoću jedino ako je Ričard, a ako nije on nema šanse, taman da je Bred Pit (Brad Pitt)!“ Ja ga uvjeravam da jeste Ričard, a on ne vjeruje. A onda, kada smo ušli, njegova faca je

postala najbolji vic koji znam - prisjeća se Jusufović zanimljivosti.

Potom navodi još jednu anegdotu vezanu za ovog slavnog holivudskog glumca tokom njegovog boravka u Sarajevu.

- U Staroj crkvi šok. Ostavlja Ričard, kako mi kažemo, gutu dolara na pultu i zahvaljuje se. Provodi 15 minuta sam i traži da kupi ikonu sa zida, ali mu odgovaram da ne može. Eto, jedini on u Bosni nije mogao kupiti šta želi. Ima tu i glupih pitanja stranaca. Živimo u svojim svjetovima i turizam nas uči i povezuje pa zato i jeste važan. Zato volim ovaj posao. Druga situacija. Dolazim sa švedskim parlamentarcem u Maršal na Bjelašnicu i konobar stavљa račun pred mene. Ja pogledam i platim. Ovaj sav zbumen pita je li se to unaprijed plaća ovdje. Ja mu kažem da sam prošli put izašao brzo i nisam platilo pa mi sad daje račun da platim. On to ne shvata, a i kako bi shvatio jer to može samo u Bosni - govori Jusufović kroz smijeh.

► STANDARDNA TURA 60 EURA

Kada su u pitanju cijene naš sagovornik kaže da standardna pješačka tura košta 60 eura, što je dogovoreno sa vodičima na konferenciji i sjednici Skupštine.

- Ovo je minimum ispod kojeg ne bi trebalo ići, ali bez zakona i kontrole niko se toga ne pridržava. Tako imamo i nelojalnu konkureniju pa se rade ture i za 40 eura. Inače, pješačke ture traju od 120 do 150 minuta, panoramske tri do četiri sata, Tunel je dva sata, kombinovana četiri, a muzejska tura traje pet sati - navodi Jusufović.

strane - kaže Jusufović.

STRANCI SU VEĆE PATRIOTE OD NAS

Iako mnogi smatraju da postoji razlika između gradskih i turističkih vodiča, naš sagovornik tvrdi suprotno, uz konstataciju da je lokalni, odnosno gradski vodič – osnova, mada kaže da mnoge agencije nazivaju pratioce grupe turističkim vodičima jer to zvuči „moćnije i ljepše“ za klijente. - Turistički vodič je ovlašten i nosi akreditaciju grada, kantona, objekta, naselja ili muzeja. Pratilac grupe je osoba koja vodi od grada do grada, od lokacije A do lokacije B gdje predaje grupu lokalnom gradskom vodiču. Postoje još i akviziteri, animatori i informatičari u agencijama i, naravno, šef poslovnice. Oni imaju pravo da se predstavljaju kao vodiči, ali unutar zidova agencije i prevoznog sredstva kojeg su zakupili ili posjeduju. U momentu izlaska iz autobusa

„Za arapski jezik nema nijedan licencirani vodič, a 30 ih se predstavlja kao da su akreditovani i zvanični. Za turski ima jedan akreditovani, a radi ih 50. Najviše je Turaka i Arapa. Dosta je Korejanaca i ‘zapada’, kao i turista iz bivše Jugoslavije. Sve je više Rusa, a Bugari traže informacije i namjeravaju dolaziti“

ili aviona na lokalno područje, njihova ovlast prestaje i dužni su predati turiste lokalnim vodičima ukoliko je na tom području formirano udruženje i postoje licencirani vodiči. Tako se radi u cijelom svijetu, a u slučaju nepoštivanja velike su kazne. Primjera radi, u Dubrovniku za nelegalan rad i pričanje grupi o istoriji

Dubrovnika bez nekog od njihovih vodiča je oko 20.000 kuna, što je oko tri hiljada eura - kaže Jusufović.

Uprkos svim nedaćama i problemima sa kojima se susreću vodiči, strani turisti ipak vole Bosne i Hercegovinu.

- Nekad pomislim da su mnogi stranci veće patriote nego moji političari. Mnogi se vra-

► KAKO SE POSTAJE OVLAŠTENI TURISTIČKI VODIČ?

Nakon položenog ispita kod Federalnog ministarstva okoliša i turizma, vodič je dužan sa certifikatom otići u opštinu u kojoj živi. Tamo predaje zahtjev za odobrenje rada, donosi potvrde o nekažnjavanju i nevođenju socijalne skrbi, plaća komunalne takse i izdavanje rješenja i dobija rješenje o osnovnoj djelatnosti kao turistički vodič za neki od kantona. Nakon toga ide u Poreznu upravu, dobija ID broj i traži operatora za fiskalni sistem. Potom se kupuje fiskalna kasa koja se registruje u PU, nakon čega je potrebno otići u Kantonalno ministarstvo privrede po akreditaciju koja se plaća 50 KM. Akreditacija je jedini dokaz dozvole za rad.

► ŽALE SE NA TOALETE

Pomalo neočekivano, naš sagovornik tvrdi da su strani turisti poprilično skromni te uglavnom nemaju nekih velikih zamjerki.

- Uglavnom se žale na toalete, a od ostalih stvari i ne očekuju perfekciju. Čak im odgovara naša opuštenost, kafa, cigare, piva, pune ulice u podne kad svi rade, porše i zastava 750 na parkingu jedan pored drugog. Ma mi smo njima super i oni nekad nemaju gdje da potroše pare koje bi potrošili - kaže Jusufović.

ćaju i preporučuju nas prijateljima. Da je bilo po turističkoj zajednici i ministarstvima ne bi bilo turista jer su oni na sajmove nosili po dva prospekta hotela i agencija svojih prijatelja i podobnih i zbunjivali strance, a ne znaju jezike i ne znaju menadžment. Ipak, stranci nas vole, poštuju i bezbjednije se osjećaju ovdje nego kod kuće, ali to shvate tek kada dođu - tvrdi Jusufović.

MARGIT TOMIK – LEVY, OPERSKA DIVA

Kultura nije sir da se kupuje samo domaće

Iza ove operske dive je 1397 predstava, 189 koncerata, 236 studijskih snimaka, 92 radio i TV-emisije, sedam festivala, devet takmičenja i devet pobjeda. Otpjevala je sve važne mecosopranske uloge - 42 ih je ukupno. Bila je 35 godina primadona Opere Narodnog pozorišta Sarajevo. Najdraža nagrada joj je ona koju joj je uručio veliki Mario del Monako u milanskoj Skali. „Ostale nagrade me bole zbog sarajevskog neuvažavanja“, kaže naša sagovornica

Margit Tomik-Levy
Amneris

1 Kako izgleda penzionerski život bivše operske dive?

- Ja sam bila spremna za odlazak u penziju i to kod mene nije bilo nimalo stresno. Silazak sa scene je nešto drugo i nije vezano za penziju. Vrlo teško se popeti na vrh i bez ičje pomoći ga se domoći, a još teže je sa njega sići. Ja sam i za to bila spremna. Kada se posle rata promenila struktura posetilaca operskih predstava i koncerata, kada je publika na predstave počela dolaziti sa mobitelima i razgovarati za vreme predstave, počela sam da odbrojavam dane do odlaska u penziju. A, život moj penzionerski, nalik je mnogima. Obična sam žena i radim sve što i druge žene. Brinem o kući, brinem o mom Bati (Nermin Bato Levy, suprug), kuham, spremam... Razlika je možda u tome što smo mi potpuno slobodni, nemamo obaveza i radimo ono što nam padne na pamet.

2 Šta vam najviše nedostaje?

- Iskrena da budem, ne okrećem se puno iza sebe. Što je bilo - bilo je, sada nije i idemo napred. Ništa mi posebno ne nedostaje, osim prijatelja kojih više nema.

3 Koji je bio vaš posljednji nastup na velikoj sceni?

- Zadnji moj nastup je bio na sceni Narodnog pozorišta Sarajevo kada su kobajagi organizovali proslavu mog jubileja, a u stvari su me tada na vrlo bedan i primitivan način ispratili zauvek.

4 Sa koliko ste godina prvi put pjevali Carmen?

- Uh, davno. Nisam sigurna, dokumentacija nije ovde uz mene. Mislim da sam imala 25-26 godina.

5 Koju ulogu ste najviše puta igrali / pjevali?

- Bez dileme, *Azučenu*. Baš sam se napevala. Počela sam kao student i, na preporuku velike *Biserke Cvejić*, debitovala u toj velikoj operi. Ukupno sam pevala 186 *Azučena* u 19 različitih režija.

6 Zašto je uloga Suzuki u Madam Butterfly za Vas posebna?

- Suzuki je lepa uloga u operi *Madam Butterfly*, puno puta sam je pevala. Nije mi na posebnom mestu. >

Jednom prilikom sam samo kazala koja mi je od mnogobrojnih uloga Suzuki najdraža. Teška je to uloga, emotivna i celo vreme ste na sceni.

7 Znate li otprilike koliko je iza vas koncerata, predstava, takmičenja...?

- Moja draga prijateljica Dragana Cucić je mesecima sređivala moju dokumentaciju, a pre rata muzički kritičar, pokojna Željka Kordić, i evo kako to izgleda: 1397 predstava, 189 koncerata, 236 studijskih snimaka, 92 radio i TV emisije, sedam festivala, devet takmičenja i devet pobjeda. Otpevala sam sve važne mecosopranske uloge 42 ih je ukupno.

8 Kojih se nastupa najradije sjećate?

- Baš je mnogo nastupa, nekada je bila izvrsna atmosfera pa je teško odabrati. Pa dobro, recimo da mi posebno znači „Trubadur“ u Pragu 1993. i „Smetanin festival“ iste godine. Mislim da sam prvi bh. umetnik koji je izašao iz pakla da predstavlja svoju zemlju. Na „Smetaninom festivalu“ nisu znali ni kako naša zastava izgleda. No, rado se sećam velike časti da pevam na otvaranju najveće moderne opere u Francuskoj, „Akropolis“ u Nici. Isto tako i „Carska nevesta“ u Monte Karlu i koncert na zahtev princa Renijea odmah sutradan... Nastup na Kubi i uživanje u lepotama Havane... Ah, da, ne smem izostaviti koncert u Tel Avivu, u muzeju Holokausta, „Vad Jašem“...

9 Ove godine se navršava 70 godina Opere Narodnog pozorišta Sarajevo. Da li su vas kontaktirali bilo kojim povodom?

- Za tri godine otkako su me se rešili, nikada me niko nije ni nazvao iz te interesne zajednice. Neki dan sam dobila neko cirkularno pismo sa ponudom da učestvujem u proslavi. Ono, hoćeš – nećeš. Ne, niko od rukovodioca mi nije pisao. Ako se može proslaviti bez umetnice koja je bila 35 godina prima-dona te Opere, e to je onda igra bez graniča. Naravno, ozbiljno to shvatam, ali tražim uvažavanje te činjenice. Meni stranka pobednica nije dala status Prvaka, niti sam pobegla sa prvim barikadama iz Sarajeva. To se mora ceniti ili daleko im lepa kuća od moje.

10 Prije tri godine, povodom obilježavanja 40 godina rada, objavili ste knjigu „Biser operne umjetnosti“. Kakve su bile reakcije?

- Nisam ja ništa objavila nego je to NPS uradio. Tada sam se najbednije osećala u životu. Nijednu moju molbu nisu hteli uvažiti. Tadašnji upravnik, koji je bez ikakvih referenci postavljen na to vrlo bitno mesto

► IMATE LI NEOSTVARENIH ŽELJA?

- Ja nemam neostvarenih želja na operskoj sceni. Otpevala sam sve velike uloge iz mecosopranskog i altovskog faha. Pomalo žalim za jednim lepim i laganim projektom koji nismo uspeli ostvariti Ranko Rihtman i ja. Ranko je napravio prekrasne aranžmane sefardskih pesama

na moju inicijativu, puno smo to izvodili na skoro svim izraelskim scenama, ali nije bilo interesa da se finansira projekt koji je osmislio moj Bato, a u kome bi učestvovali, osim Ranka i mene, još i Rankova supruga Sanja, moj Bato i još nekoliko aktera. Šteta!

Nisu prazne ribarske: som 18,5 kg, amur 12,5 kg, šaran 9,0 kg, ugor 7,5 kg, komarča 5,5 kg... Slike postoje!

za kulturu ove države, je to tako jadno zbrljao da nisam smela ni da porodicu doveđem. Iskoristio je predstavu „Hasanaginica“, a to nije moja predstava niti me bilo šta veže za nju, da me se kurtariše. Ni jedan plakat nije bio zlepšen u gradu, niti su ljudi znali da je to moj oproštaj. Izložba o mom umetničkom delovanju je trebala da traje mesec dana, on je skinuo za jedan dan. Na koktelu koji je meni u čast napravljen niko nije primetio ni kada sam ušla ni kada sam izašla, nije bilo mesta ni da sednem. Ja nisam bila „zvezda“ večeri nego ministar. On je govorio, držao glavnu reč i doveo svoje goste. Ni sa jednim gostom me niko nije upoznao niti je ijedan gost prišao da mi čestita. Niko iz NPS mi nije čestitao ni odlazak u penziju.

11 Tokom karijere radili ste sa mnogim režiserima. Pa ipak, postoji li neki sa kojim ste uvijek rado radili?

- Od modernih bez sumnje Dejan Miladinović, a inače kao režisera i dobrog čoveka sam jako volela pokojnog Dragu Fišera.

12 Kako se zapravo fizički i psihički osjeća operска diva nakon višesatnog nastupa i kako izgledaju pripreme za jedan nastup, koliko snage treba jednoj

operskoj pjevačici za glavnu ulogu?

- Mogu govoriti samo za sebe. Nema posebnih priprema. Kada sam se odlučila da se bavim ovim poslom znala sam šta moram. Moram uvek biti spremna - i glasovno i fizički i naravno imati u glavi ceo repertoar. Ne radi se to kampanjski, ako želiš uspeti. Ja sam uvek vodila zdrav život, provodila puno vremena u prirodi i hranila se zdravo. Imam svoje baštete na sve strane i svugde uzgajam organsku hranu za moju porodicu. Em je korisno, em sam uvek fizički u top formi. To je inače preduslov da možete tri sata skakati i derati se na sceni. A posle predstave se osećam kao isčeden limun. Potrošena emocionalno i fizički.

13 U bivšoj Jugoslaviji bilo je 11 operskih scena, a danas u BiH imamo samo jednu. Koliko je danas uopšte mladom operskom pjevaču moguće da pokaže šta zna?

- Današnja situacija je vrlo komplikovana za sve ljude pa i umetnike. Promenili su se prioriteti u životu ljudi. Za društvenu nadgradnju nema interes ni vlast, a pošteni da budemo, ni publika. Pozorište je postalo poluelitno mjesto gde dolaze uglavnom oni koje predstava ne zanima, ali ih zanima ko će ih videti i slikati da bi već ujutro ta slika bila

Ne pomaže ti globalizacija ni sva tehnička čuda ako nemaš kvalitet i renome. Vezom i halkama se samo može do Dolac-Malte. U svet se ne ide lako.

Zbog mog angažmana u ratu bila sam predložena za Šestoaprilsku nagradu. Obavestio me gradonačelnik Hamo Kreševljaković. Rekao mi je da sam jedini kandidat iz kulturnog miljea. Kada je to došlo do Alije, pitao ih je šta sam ja. Kad su odgovorili da sam Mađarica, upitao ih je ima li neko naš. I, adio Margit. Koliko god to bilo ružno ja ču kazati, Sarajevo voli samo svoje ljude, Bošnjake, Srbe i Hrvate, a mi ostali smo plaćeni da radimo i šutimo, ako smo im neophodni.

objavljena na društvenim mrežama. I mlađi umetnici su se promenili. Njima ne treba umetnička afirmacija nego popularnost i brza karijera. Evo, pogledajte domaće TV stanice i sve će vam biti jasno. Odigraju nekoliko predstava i već se smatraju divama, tako ih nepismeni novinarčići nazivaju. A nigde nisu mrdnuli iz Sarajeva. Teško se tako afirmisati. Samo imaju lažni osećaj svoje veličine.

14 Radili ste dosta sa mladima. Ima li talenata?

- Nažalost, vrlo malo. I ono što ima uglavnom propada zbog loših pedagoga. Kao i sve institucije u nas, tako je i Akademija dio halke i nečiji plen. Možeš biti svetski ekspert, ali ako nisi u tim halkama, nema šanse da se baviš pedagogijom. Decenijama isti pedagog neprikosnovenno drži katedru bez ikakvih rezultata i ustvari popunjava hor umesto da stvara soliste koji će sutra izaći iz lažnih, familijarnih vrednosti i krenuti u svet. Ovako sve ide preko veze i tih interesnih skupina.

15 Sa kim od nekadašnjih kolega danas imate kontakt?

- Iz Sarajeva ni sa kim. Iz drugih centara sa starom gardom redovno kontaktiram, a neki najbliži su mi česti gosti na moru ili na imanju.

16 Tokom rata održali ste niz humanitarnih koncerata. Koliko ste danas aktivni po pitanju humanitarnog rada?

- Znatno manje. Ja sam održala baš puno humanitarnih koncerata u životu, učestvovala u mnogo humanitarnih akcija, bila i u Kolegiju Dečije ambasade. Ipak su godine odredile svoje limite za aktivnosti. Svakodnevno delujem, ali puno, puno manje nego pre.

17 Nažalost, za svoj ogroman umjetnički i svaki drugi doprinos nikada niste nagrađeni u Sarajevu. Šta mislite zašto i boli li vas to?

- Naravno da boli. Pa pogledajte, zbog mog angažmana u ratu bila sam predložena za Šestoaprilsku nagradu. Obavestio me gradonačelnik Hamo Kreševljaković. Rekao mi je da sam jedini kandidat iz kulturnog miljea. Kada je to došlo do Alije, pitao ih je šta sam ja. Kad su odgovorili da sam Mađarica, upitao ih je ima li neko naš. I, adio Margit. Ne, nikada ni jednu nagradu nisam dobila ni ja ni najveća pevačica u istoriji NPS Radmila Todorovska. A sve moguće nagrade, osim izviđačke značke, dobije ili dodeli sam sebi bivši ministar, a pobegao je iz Sarajeva i da je imao gde nikada se u njega ne bi vratio. Koliko god to bilo ružno ja ču kazati, Sarajevo voli samo svoje ljude, Bošnjake, Srbe i Hrvate, a mi ostali smo plaćeni da

radimo i šutimo, ako smo im neophodni.

18 Ako već niste nagrađeni u Sarajevu, koju biste nagradu izdvojili iz drugih gradova i država u kojima ste nastupali, a nije ih mali broj?

- Ne bih to govorila. Sramota me je. U Sarajevu sam bila 35 godina primadona pa nisam dobila ni privesak za ključeve. Najdraža mi je nagrada koju mi je uručio veliki Mario del Monako u milanskoj Skali. Ostale nagrade me bole zbog sarajevskog neuvažavanja.

19 Koja je posljednje opera koju ste pogledali uživo?

- „Turandot“ u Budimpešti.

20 Rođeni ste u Bačkoj Topoli, usred ravničarske Vojvodine. Kako ste uopšte završili u Sarajevu?

- Na takmičenju mlađih pevača u Skoplju bila sam na meti nekoliko menadžera i direktora Opera. Maestro Romanić me je ubedljivao da dođem u stalni angažman, jer znam nekoliko kolega pošto sam već ranije gostovala u Sarajevu. No, nije to razlog. Razlog pravi je emotivne naravi.

21 Koliko je teško ili lako bilo graditi karijeru u vrijeme kada ste Vi to radili, a koliko danas s obzirom na sve raspoložive tehnologije i činjenicu da je cijeli svijet postao globalno selo?

- Ne može se porebiti. U moje vreme bilo je bitno biti vredan, raditi, raditi, pa kada pomislite da ste završili ponovo raditi. Mene su znali boliti prsti od klavira, satima sam proučavala literaturu, nisam imala vremena za izlaska i zabavljanja. Prijavljivali smo se na takmičenja mlađih talenata i na tim konkursima započinjali svoj uspon. Danas toga nema. Mladi neće da se žrtvuju, a misle da sve znaju i da imaju vremena beskrajno. A nemaju! Vreme curi, za tili čas im je 40 godina, a 5-6 uloga iza njih. I, onda im je svako kriv, samo oni ne. Ne pomaže ti globalizacija ni sva tehnička čuda, ako nemaš kvalitet i renome. Vezom i halkama se samo može do Dolac-Malte. U svet se ne ide lako.

22 Postoji li danas klasika u onom smislu kako je to bilo nekada ili je to danas nešto novo? Šta je danas klasika i da li danas iko više piše opere kao nekada Verdi, Puccini...?

- Opera je anahrona umetnost i lagano izumire. Najbolje se to vidi po kojekakvim modifikacijama i adaptacijama remek-delja. Nema već dugo godina novih opera, a bilo šta i bilo koga porediti sa Verdijem, Pučinijem, Maskanijem, Donicetijem, Mocartom, Bizeom... je nepristojno. Danas se nacionalizam uvukao i u opere pa se te opere koriste za nacionalne homogenizacije. Ja to tretiram kao ubistvo operske umetnosti.

23 Koliko ste zadovoljni repertoarom klasične muzike na ovdajnjim javnim emiterima?

- Kakvim repertoarom? Na kojim emiterima? Ono što uspevam videti je pogrešno. Veliča se domaće, osrednjost i gore od toga. Pa kultura nije sir, pa da je vrlo važno da je domaći proizvod. Samo vrhunска umetnost može privući i obrazovati publiku.

24 Aktivni ste na društvenim mrežama.

25 Koliko Vam znači ta interakcija sa znanim i neznanim ljudim širom svijeta?

- Nisam ja baš puno na fejsbuku. Ja to radim tako što mi je laptop uvek pri ruci. Malo ga otvorim kada završim obaveze. Laptop teglim i na pecanje jer želim da sam u vezi sa porodicom i prijateljima putem skajpa. Inače, „upoznala“ sam na fejsu nekoliko interesantnih osoba sa kojima delim zajednički interes i baš se lepo slažemo. Ostalom sam samo broj, da imaju više prijatelja i „lajkača“.

25 Održavate li i danas glas vježbama?

- Ne kao prije. Ja sam izgubila volju za scenom, ne radjuju me više nastupi i faktički nema potrebe da vežbam. Ali, to sam radila ceo život i ne umem da prestanem.

26 Kada ste posljednji put nešto zapjevali za svoju dušu i šta?

- Svaki dan ja malo pevušim. Volim da pevam napolitanske pesme, a pevam i čardaše sve dok Bato ne počne da me imitira. Onda se sмеjemo i gotov je koncert.

27 Čiji je bio posljednji poziv koji Vas je posebno obradovao?

- Od moje prijateljice iz Sarajeva prof. Irene Lučić.

28 Omiljeno jelo mađarske / vojvođanske i bosanske kuhinje?

- Iznenadićete se, ne volim mađarsku ni vojvođansku kuhinju. Malo sam ja te „specijalitete“ jela. To je premasno i vrlo začinjeno. Volim staru mediteransku i bosansku kuhinju. Naravno da se moj dom ne može zamisliti bez čuvenih suhomesnatih specijaliteta koje moj Bato tako velemajstorski spremi da se i Mađari uče od njega. Od bosanskih krkanluka volim pite od integralnog brašna,

dolme, dagare, kljukuše, bosanski lonac, glavuše... No, kažem, riba mi je na prvom mestu, sveže voće i povrće.

29 Veliki ste ribolovac. Koji je bio Vaš najveći kapitalac?

- E, o ribi bih mogla danima pričati da ne zatvaram usta. Pa ovako, som 18,5 kg, amur 12,5 kg, šaran 9,0 kg, ugor 7,5 kg, komarča 5,5 kg... Iz našeg ribnjaka vadimo za ručak samo teže od četiri kg. Sve ostalo vraćamo u vodu. Slike postoje. Nisu ovo prazne ribarske.

30 Sada uglavnom živite na relaciji Hercegovina – Mađarska – Makarska rivijera, ali volite prirodu i obilazite razna mjesta po BiH. Koji su, po Vašem mišljenju, lokaliteti koje mora bar jednom posjetiti svaki Bosanac i Hercegovac?

- Kao ribar, sve uz Neretvu, Unu i Drinu. Inače, čudno je da je jedna Mađarica zaljubljena u Hercegovinu toliko da je kupila kuću i stan dole. Volim te suhe mediteranske predele i uživam u krajoliku. Ja smatram da bi pored Mostara svaki stanovnik BiH morao obići Blagaj i odmeriti se s onom grandioznom stenom iznad pećine. Svede vas momentalno na pravu meru. Ne bi trebalo propustiti obići Stolac, Ripač kod Bihaća, Plivina jezera, Goražde, Sutjesku, Trebižat, Počitelj, Boračko jezero, Hutovo blato, Gradačac, Glamoč, Bosansku Krupu, vodopad Kravice, Trebinje...

31 Jako volite pse. Kog kućnog ljubimca trenutno imate?

- Prošle godine smo izgubili šarplaninca i jedno malo strašilo. Ne možemo da ih prebolimo i svaki dan su sa nama u mislima. Još imamo nemačkog ovčara koji nije sa nama nego na imanju. On tamo pripada. Ne smemo biti sebični i gledati šta bismo mi voleli nego moramo poštovati i njegovu volju.

32 Kako biste uporedili modu sada i nekada?

- Nisam ja snob i nikada nisam jurila neku markiranu garderobu. Uglavnom sam kupovala vani odeću i to zato što tamo ima puno međuprojeda. Ja volim sportsku odeću i najlepše se tako osećam. Farmerke, patike, trenerke, majice... Inače, razlika je ogromna u modi. Onda su to bile toalete, haljine, suknje, odela... Danas su to komadi nekakvih krpiča ili se preteruje s ekskluzivnim materijalima koje obične žene ne mogu sebi priuštiti. Inače, primetna je stravična razlika u izradi kreacija za visoku klasu društva i ostale.

33 Šta vas posebno rastuži, a šta raduje?

Isto što i vas. Siromaštvo, apatija ovih naroda, nacionalna ostrašćenost, primitivizam na svakom koraku, itd. Radujem se svakom ekonomskom usponu, uspehu naših ljudi u inostranstvu, a pre svega zdravlju svoje porodice i prijatelja.

NISAM SE UTOPILA U OSREDNOST

Da li ste zadovoljni postignutim i koliko ste svojih planova uspeli ostvariti?

- Nisam u potpunosti zadovoljna. Pre rata sam se „lomila“ od posla. Po dolasku naciščkih stranaka na vlast promenilo se i njihovo poimanje kulture, umetnosti, estetike a pre svega kvaliteta. Nije više bilo važno zna

li pevati, nego iz koje si stranke. Postavili su svoje prvake iz redova solista koji nikada nisu nosili repertoar i dobili su što su hteli. Od velikog NPS su napravili Operu amaterskog kvaliteta. Iako sam posle rata vrlo malo pevala, nije mi žao. Nisam se utopila u tu osrednjost i brukala na sceni.

SVJETSKI DAN TEATRA U SARTR-u UZ „TAJNU DŽEMA OD MALINA“

Obilježavanje Svjetskog dana teatra pokrenuto je 1962. godine od strane Internacionalnog teatarskog instituta, međunarodnog UNESCO-ovog udruženja osnovanog sa ciljem povezivanja teatarskih ljudi te lakšeg protoka informacija.

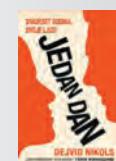
Povodom tog dana običaj je da poruku piše jedan od renomiranih teatarskih umjetnika, a ove godine ju je uputio Anatoli Vasiliev, poznati ruski i jedan od vodećih evropskih reditelja savremenog teatra, navodi se u saopštenju SARTR-a. Prije izvođenja predstave „Tajna džema od malina – Nova formula“, prvakinja Sarajevskog ratnog teatra Selma Alispahić će pročitati Anatolijevu poruku. Ovom prilikom će se obilježiti i 50. izvođenje predstave „Tajna džema od malina“, koja predstavlja dramatizaciju istoimene zbirke priča Karima Zaimovića. Nakon igranja u nedjelju, slijedi još pet izvođenja iste predstave, a termini su ponedjeljak 28., utorak 29., četvrtak 31. marta i petak i subota, 1. i 2. aprila sa početkom u 20 sati. Projekat „Tajna džema od malina“ realizira Sarajevski ratni teatar SARTR u koprodukciji sa Fondacijom Karim Zaimović, Internacionalnim teatarskim festivalom MESS i WARM, uz svesrdnu podršku mnogih organizacija i pojedinaca

PREPORUKE

**EMIR
FEJZIĆ,
GLUMAC**

Film: „Everybodys fine“ je film koji govori o nekim plemenitim stvarima kroz haos savremenog načina života.

Knjiga: „Jedan dan Davida Nicolsa“, sjajna je knjiga koja govori o tome da možete provesti cijeli život ne shvatajući da vam je ono za čim oduvijek tragate sve vrijeme pred očima.

CD: Soundtrack iz filma „Amelie“ je nešto što mogu uvijek slušati bez obzira kako sam raspoložen.

Predstava: „Brašno u venama“ u SARTR-u. Briljantna igra naših najboljih glumaca koja nikoga ne može ostaviti ravnodušnim.

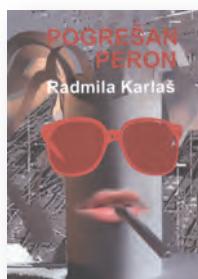
Web-stranica: „Ultima Vez“. Jedna od najboljih plesnih kompanija trenutno. Zanimljivo i inspirativno.

ULTIMA VEZ
WIM VANDEKEYBUS

U STILU FRANCA KAFKE: PROMOVISAN „POGREŠAN PERON“ RADMILE KARLAŠ

U Kulturnom centru u Bosanskoj Gradišći predstavljena je knjiga „Pogrešan peron“, autorice Radmile Karlaš iz Banje Luke. Karlaševa je navela da se ova knjiga sastoji od 33 priče raznih tematika, od ratnih zbivanja, univerzalnih tema borbe dobra i zla i poniranja u dubinu ljudske psihe, koju čovjek često ne želi da izbací na površinu. Ona je istakla da je njen moto u ovoj knjizi bio da se sve što je vezano za čovjeka, bilo da je to dobro ili zlo, mora na neki način otkriti, kako bi se on mogao suočiti sa tim i krenuti dalje u život. Profesor

Miodrag Živanović rekao je na promociji da je knjiga „Pogrešan peron“ napisana veoma izgrađenim stilom, kratkim i svima veoma razumljivim rečenicama. - **Riječ je, zapravo, o zapisima o životu, o različitim motivima, o onome što nas u životu često susreće i o onome što svi iznutra nosimo u sebi** - dodao je Živanović. Prema njegovim riječima, pisanje Karlaševe najviše podsjeća na stil čuvenog pisca Franca Kafke.

U BKC-u DJEČJI MUZIČKI FESTIVAL

Bosanski kulturni centar će u nedjelju, 27. marta 2016. godine u 17 sati postati središte okupljanja djece različitih uzrasta, a povod je jedinstveni događaj koji je već duži period nedostajao u glavnom gradu naše zemlje. Riječ je o 1. Dječjem muzičkom festivalu koji je, posvećen značajnoj temi očuvanja okoliša, simbolično nazvan „Muzikom i notama ka prirodnim ljepotama“. Festivalski koncept zasnovan je na tri značajna segmenta: uvodni - prezentacijski, na kojem će biti predstavljen projekt uz performanse različitih sekcija osnovnih škola Kantona Sarajevo na temu očuvanja okoliša, centralni - takmičarski, na kojem će na centralnoj pozornici BKC-a

nastupiti 13 djece - izvođača koji će izvesti 13 autorskih pjesama na zadanu temu, te završni - revijalni, na kojem će djecu i roditelje zabavljati zvijezde bh. muzičke scene. Ulaznice za koncert se mogu kupiti na prodajnim mjestima kupikartu.ba, kao i na njihovoј online platformi, po cijeni od 6 KM. Pored ulaznica, publici se nude festivalske pjesme na promotivnom CD-u po cijeni od takođe 6

KM, uz posebnu ponudu od 15 KM za dvije ulaznice i CD.

Da ih Đepeto nije preduhitrio vjerovatno bi i Pinokija napravili

Porodica Delibašić, iz Kakanja, prepuna je ideja i poduzetničkog duha. Mnoge stvari u državi im smetaju, ali ni u koga ne upiru prstom. Sudbinu su uzeli u svoje ruke, prilagođavali se trendovima i okušali u mnogim poslovima. Od njih bi mnogo mogli naučiti i političari, ali i svi građani, naročito oni nezaposleni

► PIŠE: Zdravko Čupović zdravko@startbih.info

Po okončanju rata bio sam ubijedjen da će ova država živjeti od proizvodnje. Međutim, kako se ispostavilo u proteklih 20 godina, ova država živi od šuplje priče. Narod čeka da nešto samo padne sa neba, a da ništa ne radi. Ali ja i moja porodica stalno nešto pokušavamo. Padamo i dižemo se, ali ne odustajemo - započinje svoju priču Kakanjac Kemal Delibašić, po godinama možda najstariji, ali po radu i obavezama, punopravni član malog, ali uspješnog porodičnog biznisa dok nas dočekuje u maloj radionici, čiji je svaki kutak

► I MAKSUMIĆ MEĐU KUPCIMA

Jedna od većih i zanimljivijih narudžbi Delibašićima je došla od poznate poduzetničke mesarske porodice Maksumić.

- On je naručio komplet lustera sa motivima ruže. U pitanju je bilo šest lustera dimenzija 20x20 i jedan centralni, koji je bio dupro veći. Napomenuo sam mu da je to dosta veliko, ali se u to uvjero tek kada je došla isporuka. Ipak, bio je vrlo zadovoljan, a i veliki luster je našao svoje mjesto. Inače, od nekih specijalnih nacrta, najskuplja je bila lampa sa brojnim detaljima iz par dijelova, koja je koštala 150 maraka - kaže Mirnes.

ispunjen modernim alatom i kreativnim suvenirima i ručno izrađenim predmetima. Već iz uvodne rečenice jasno je da Delibašiće nismo slučajno posjetili, jer bi od njih mnogo mogli naučiti i političari, ali i svi građani, naročito nezaposleni.

POČELO JE OD ČAČKALICA

Iako već u trećem životnom dobu, Kemal, po zanimanju bivši trgovac, u sebi nosi energiju, radni elan i entuzijazam kojeg bi se postidjeли mnogi Bosanci i Hercegovci u punoj snazi. Iako mu evidentno mnoge stvari u državi smetaju, prst ne upire ni u koga. Jednostavno nije tako naučen, a ambiciju i poduzetnički gen je prenio i na svoje sinove Mirnesa i Zijada. Radni kolektiv Delibašića upotpunjaju supruga Sahmeza i snaha Mirha. Oni su borbu za vlastitu egzistenciju i uimanje sudbine u svoje ruke započeli odmah poslije rata.

- Mi smo prvo počeli sa kupovinom mašine

► LASER PRIČA NA KINESKOM

Iako skupo plaćen, laser i graver već prilikom prvog testiranja je neplanirano Delibašićima iz džepa izbio stotine maraka dodatnog troška.

- Kada smo nabavili opremu, prvi rad je bila slika na jednoj ploči, ali je odmah izbio problem. Nismo znali zašto laser neće da siječe, jer je izbacivao neka upozorenja na kineskom jeziku. Kako se ispostavilo, problem je bio što smo stavili prevelike dimenzije. To nam je, međutim, rekao majstor kojeg smo jedva našli u Sarajevu i skupo platili. Nakon toga smo napravili levhu, a prvi artikal koji smo prodali je bila jedna stolna lampa sa raznim motivima, koja je završila u Njemačkoj - prisjeća se Kemal s osmijehom njihovih trnovitih i skupih početaka.

Foto: Mevludin Mekić

MIRNES

Iako sam završio fakultet nije bilo posla, ali nisam ništa čekao. Pošto smo imali mali traktor / kositicu, ja sam sa bratom cijelu sezonu kosio travu ljudima. Jedan čovjek je jednom sjedio na njivi i u šali mi rekao kako je završio samo osnovnu školu, a da mu na njivi travu kosi osoba sa završenim fakultetom. Ali meni to nije smetalo. Od tih para sebi smo kupili kompjuter. Nije nam palo na pamet da zarađeno potrošimo za odlazak na more ili nešto slično

za pravljenje čačkalica, ali smo, zbog raznih problema koji su ponajmanje zavisi od nas, od toga odustali - prisjeća se Kemal, dok rukom pokazuje na prekrivenu mašinu u dvorištu koja sada čeka kupca. Ona je trenutno i neka vrsta podsjetnika na same početke.

Pošto taj biznis nije uspio, Delibašići su par godina kasnije zasadili voćnjak sa 2.000 stabala.

U međuvremenu, Mirnes je završio Ekonomski fakultet u Zenici, što je povod da se i on aktivno uključi u razgovor.

- Iako sam završio fakultet nije bilo posla, ali nisam ništa čekao. Pošto smo imali mali traktor / kositicu, ja sam sa bratom cijelu sezonu kosio travu ljudima. Jedan čovjek je jednom sjedio na njivi i u šali mi rekao kako je završio samo osnovnu školu, a na njivi mu travu kosi osoba sa završenim fakultetom. Ali meni to nije smetalo - govori Mirnes.

A nakon kratke pauze, dok se u mislima vraća godinama unazad, nastavlja u jednom dahu:

- Mi smo od tih para sebi kupili kompjuter i nije nam palo na pamet da zarađeno potrošimo za odlazak na more ili nešto slično. Podsjećam da su računari tada bili dosta skupi. Onda smo vremenom shvatili da nam za neke stvari treba printer pa smo i njega uzeli. To je još bilo vrijeme disketa. Nakon toga

smo prikupljali opremu, malo-pomalo. Prve plastificirane kartice smo napravili peglom. Imali smo foliju, ali nismo imali plastifikator. Onda smo kupili i njega i sve je postepeno vuklo jedno drugo. Nakon toga smo uveli sito-štampu, sami učili i patili se. To je jako težak posao. Nešto su nas učili drugi, a većinu sami. Mi smo od dijelova koje smo skupljali po raznim firmama u Kakanju čak sami napravili „pristroj“, a ljudi iz te oblasti znaju šta je to. Mnogi su se čudili kada dođu ovdje. Stalno smo se nadograđivali.

NOVI POSO' NOVA NAFAKA

Godine 2006. Delibašići ulaze u posao sa tonerima i otvaraju firmu Bh. toner. U konstantnoj potrebi za inovacijama i praćenjem trendova, prije dvije godine odlučuju se za neobičan biznis. Jednoglasno donose odluku za pokretanje proizvodnje lustera od drveta, ali i drugih suvenira i artikala od ovog prirodnog materijala.

- Ideju smo dobili na internetu, jer smo vidjeli da je to trend u svijetu. Ljudi se vraćaju prirodnim i zdravim materijama. Osim toga, to je u svijetu dosta cijenjeno i skupo pa smo se odlučili da sa tim pokušamo na našem tržištu uz pristupačne cijene. Nabavili smo mašine koje nisu nimalo jeftine i počeli. Lusteri se prave uglavnom

od bukve i topole. Jedan dio

asortimenta se pravi od punog drveta, a za druge dijelove se koristi špera, bukva, topola ili MDF, odnosno jako presovana pilota. Koristimo i hrast, samo što je on skuplji, pa je i krajnja cijena viša. Materijal nabavljamo od domaćih proizvođača koji nam rade po narudžbi jer mora biti prilagođen našim mašinama. Do sada smo napravili nekoliko stotina luster, a kupci su ljudi koji imaju stil i znaju prepoznati kvalitet, ali ima i onih koje ovo podsjeća na neka prošla vremena ili im evocira uspomene. Po sajmovima smo se sretali sa ljudima koji su nam govorili da su neke slične stvari pravili još dok su služili vojsku - pojašnjava Mirnes.

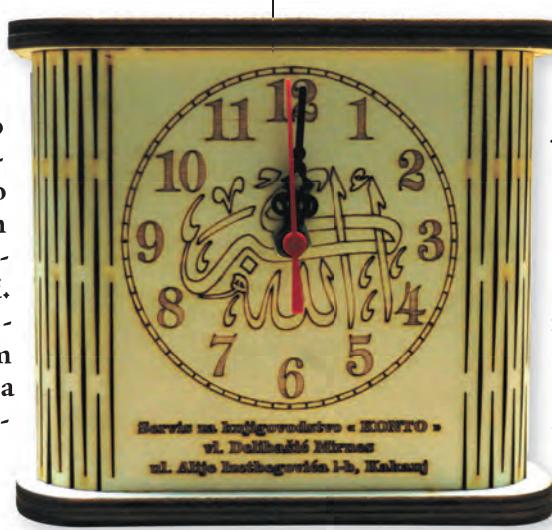
Kao i u prethodnim pokušajima, ni ovaj put nije bilo lako. Nepostojanje zavoda koji bi izdavao sigurnosne certifikate, složen i skup proces registracije patenata i dizajna, studijsko učenje o vještinama i načinima pravljenja, vlastite inovacije kojima iz dana u dan šire ponudu i obogaćuju assortiman...

- Lusteri su u potpunosti sigurni kada se, naravno, koriste u skladu s onim što je propisano, odnosno kada se koriste adekvatne žarulje za grlo koje je postavljeno. Osim toga, tokom same pripreme i izrade se vodi računa o svim sigurnosnim aspektima, poput ventilacije koja ne postoji na staklenim ili željeznim lusterima. Svaki novi artikal se isprobava 24-satnim radom i to sa većim grlom i jačom sijalicom da bi se provjerila sigurnost - ističe Mirnes.

KVALITETNO I PRIRODNO, A JEFTINIJE OD KINEZA

Očekivano, najteži dio u izradi lusteru od drveta je svakako ideja i kompjutersko pravljenje nacrta.

- Taj dio posla može trajati od jednog do sedam dana. Što se tiče same izrade, mašini koju smo nabavili direktno u Kini treba od 30 do 60 minuta, a za ručno sastavljanje koje onda slijedi još toliko vremena. Cijene su od 25 do 50 KM i apsolutno su prilagođene našem džepu. Osim toga, ovo je i originalan poklon. Ima kupaca koji nas nazovu telefonom i traže konkretno neki model i to sa natpisom ili posvetom. Radimo uglavnom po narudžbi. Jedina

KAKO IZGLEDA PROCES PRAVLJENJA

- Nakon ideje, realizacija počinje od kompjutera koji je povezan sa laserskim rezcem i graverom koji reže i gravira drvo. Poslije toga slijedi lijepljenje i sastavljanje. U nekim slučajevima, u zavisnosti od

želje kupca, imamo i rezbarenje. Kada neko traži neke motive, to se radi ručno, ali to poskupljuje cijenu. Laser može raditi samo konture, a ručno se rade fini detalji - pojašnjava Mirnes.

reklama nam je fejsbuk i preporuka kupaca - napominje Mirnes.

Trenutni modeli su uglavnom sa jednim gromom mada se, kažu, po potrebi mogu napraviti i sa tri groma. U planu je i pravljenje serije novih dizajna sa LED rasvjetom koja emitiše manje toplote, a ujedno i štedi električnu energiju.

- U svijetu je ovaj trend krenuo prije nekih šest-sedam godina. Ovakav artikal koji se, recimo, pravi u Kini košta 50 do 70 dolara. To znači da smo jeftiniji čak i od Kineza. Mi smo, recimo, imali narudžbi iz Austrije, ali je to neizvodivo jer je poštarnica skuplja od proizvoda. Primjera radi, poštarnica do Austrije je 75 maraka, a luster košta 50 KM. Stoga smo za sada okrenuti samo

► UKRALI IDEJU OD PTICA

Nakon završene posjete, slučajno smo primijetili desetine mladih čempresa u kesama u nekoliko nizova na drugom kraju dvorišta Delibašića. Naravno, znali smo da to nije slučajno.

- Dok sam jednom pio kafu sa suprugom primjetio sam ptice kako raznose sjemenke sa jednog velikog čempresa kojeg smo imali. Istovremeno nam je pala na pamet ideja da bismo mogli zasaditi mlađe čemprese. Uzeli smo sjemenke i zasadili. Od tada smo prodali stotine mladih čempresa - kaže Kemal ne skrivajući zadovoljstvo.

ručno po gradovima - kaže Mirnes.

Iako smatraju da bi „vjetar u leđa“ predstavljala saradnju sa nekim od tržnih centara u BiH do nje još uvijek nije došlo zbog uslova koji su malim preduzetnicima neprihvatljivi, počevši od odgođenog plaćanja, kodova za svaki artikal, velikih količina, ali i plaćanja samog pojavitivanja na rafovima. U međuvremenu razvijaju se samostalno, kako sami opisuju, postepeno, ali sigurno.

Osim drvenih lustera, ponuda je vremenom proširena i na čitav niz drugih artikala - drvene kutije, sehare, kutije za olovke, vjerske motive, levhe, zahvalnice, kutije za vino, satove...

Mašta i kreativnost Delibašića oduševljava sa svakim prijedlogom i dizajnom, a da ih Đepeto nije preduhtrio vjerovatno bi i Pinokija napravili.

- Naš neki maksimalni kapacitet bi bio 20-ak artikala dnevno, odnosno oko 600 mjesечно. To bi za nas bio zadovoljavajući rezultat kada bi se imala tolika prodaja. Ali ovo je kampanjski posao jer radimo po narudžbi. Upravo dogovoramo sastanak sa gvardijanom samostana u Kraljevoj Sutjesci. Oni imaju omladinske vjerske slavotive, česte posjete zbog Bobovca, Kraljici Katarinu koja je magnet za turiste pa bi se možda mogla napraviti neka saradnja sa vjerskim suvenirima. Mi smo već pripremili neki assortiman islamskih vjerskih motiva, a voljeli bismo i sa drugim vjerskim zajednicama. Za Italiju smo radili privjeske mada je to bila manja serija. Razmišljamo i da našoj opštini ponudimo, za početak, set suvenira koje bi poklanjali raznim delegacijama koje im dolaze u posjetu. Mi smo predlagali da se raspisne konkurs, da ne bude da samo mi nešto tražimo, a nešto slično je uradio Vranduk. Mi smo pokušali i sa našim rudnikom, nosaći za olovke, vizit kartice... - ističe Mirnes. Osim toga pokušat će, kaže, i saradnju sa turističkim zajednicama, a s obzirom na fleksibilnost, upornost i prije svega kreativnost, u uspjeh ne sumnjamo ni najmanje.

domaćem tržištu. Idemo na skoro sve domaće sajmove poljoprivrede i zanatstva koji se održavaju u Sarajevu i Zenici, a imamo i lokalni sajam u Kakanju. U fazi smo izrade kataloga koji bismo distribuirali

Do sada smo napravili nekoliko stotina luster, a kupci su ljudi koji imaju stil i znaju prepoznati kvalitet, ali ima i onih koje ovo podsjeća na neka prošla vremena ili im evocira uspomene. Po sajmovima smo se sretali sa ljudima koji su nam govorili da su neke slične stvari pravili još dok su služili vojsku

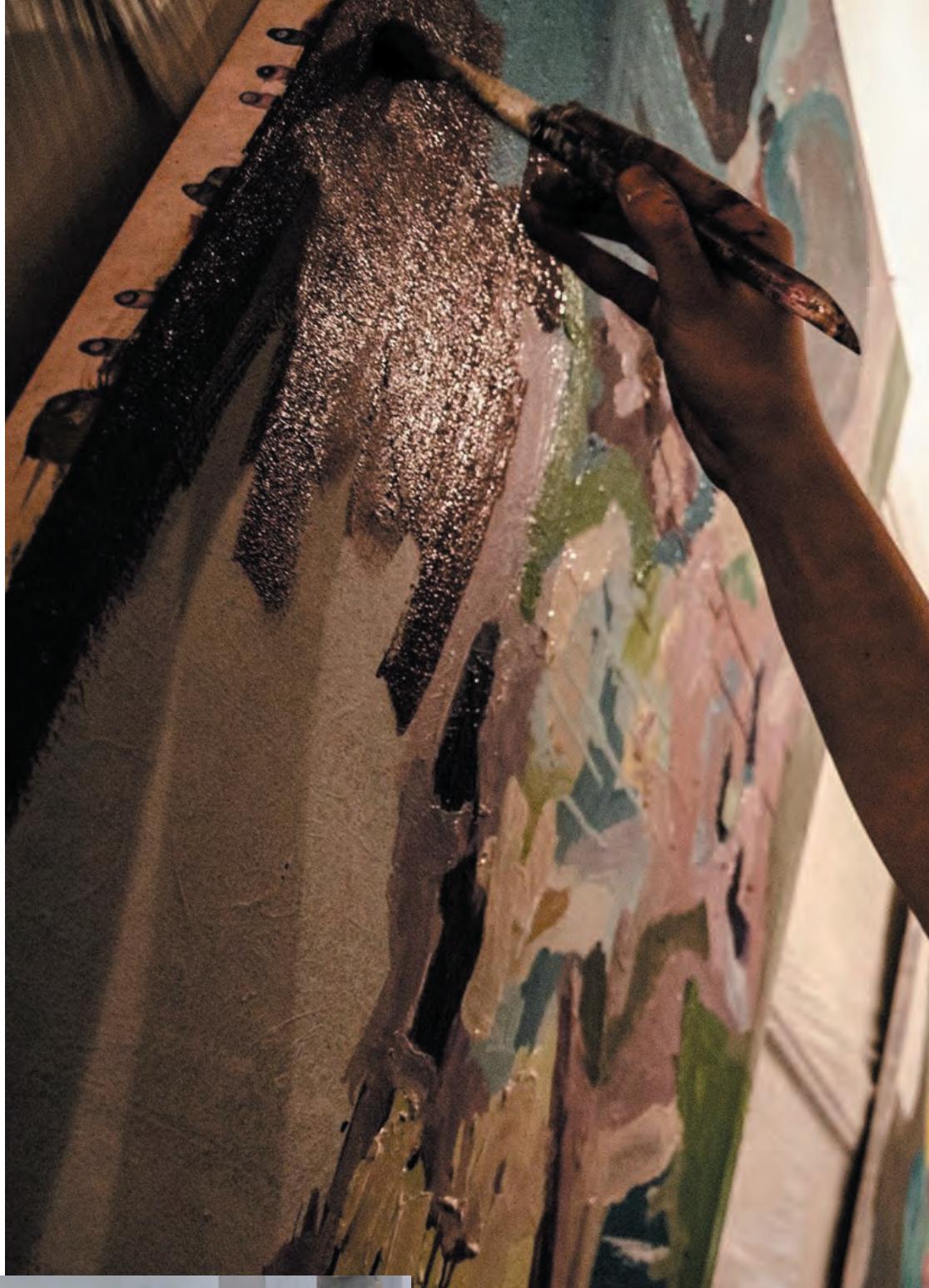
► PIŠE: Azra Efendić azra@startbih.info

Kolektiv kreativa“ ili YAGE (Young Artist Group Exhibitions) neformalna je umjetnička i kulturna organizacija koju čine mladi entuzijasti okupljeni oko iste ideje. Ciljevi Kolektiva su promoviranje i afirmacija mlađih umjetnika i umjetnica, uspostavljanje suradnje među onima koji koriste različite vrste umjetničkog savremenog izraza, eksperimentiranje, neformalna edukacija, promoviranje savremenih umjetničkih praksi, kao i zauzimanje medijskog i drugog prostora koji pripada mlađim talentovanim umjetnicima i umjetnicama. Sve svoje izložbe organizovali su bez bilo kakve početne finansijske podrške i sve što su radili nastalo je jednostavno iz velikog entuzijazma, volje i snage!

- Umjetnici uvijek nadu prostor i način da se izraze, ako ne u uobičajenim izlagачkim prostorima, onda na javnim mjestima i ulici, što je često svakako društveno angažovanje i ima dublje značenje nego predstavljanje svog rada u institucijama kulture - govori aktivistica i umjetnica Nardina Zubanović.

MIJENJANJE STVARI I OKOLINE

Jedna od izlagačkih praksi po kojoj je Kolektiv kreativa prepoznatljiv je predstavljanje umjetničkih radova u prostorima koji nisu uobičajene izlagačke namjene i približavanje savremenih umjetničkih praksi bh. publici. Neformalna kulturna organizacija „Kolektiv kreativa“ postoji i djeli se od 2009. godine, kada ju je Nardina uspostavila. Dvadesetosmogodišnja Nardina je trenutno na master studiju na Likovnoj akademiji u Sarajevu, odsjek skulptura, a kaže kako je inspirišu vlastiti doživljaji stvarnosti, socijalna zbilja, društveni

Nardina Zubanović Pompidue - Paris 2016.

odnosi i promišljanja o umjetnosti.

- Sebe doživljavam kao socijalno angažiranu umjetnicu i volim biti okružena ljudima koji se zalažu za društvene, ekonomski i spolne jednakosti i imaju plemenitu potrebu da mijenjaju svijet. Inspirišu me dobre knjige, dobri ljudi, dobra umjetnost i motivira me potreba da mijenjam stvari i okolinu - priča Nardina o svojoj inspiraciji i motivaciji i dodaje kako u svom umjetničkom radu

„KOLEKTIV KREAKTIVA“

Nastali iz revolta

Neformalna umjetnička i kulturna organizacija „Kolektiv kreaktiva“ iz Sarajeva okuplja raznolike pojedince: ima tu slikara, vajara, grafičara, nastavnika, književnika... U razgovoru sa novinarkom magazina Start

BiH, aktivistica i umjetnica Nardina Zubanović nam otkriva da je Kolektiv kreaktiva nastao iz revolta prema politici većine kulturnih institucija koje nisu izlagale djela mladih umjetnika

Joint Painting radionica, Kino Bosna

koristi različite medije, od skulpture do prostorne intervencije / instalacije, performansa, fotografije i videa.

Sa „Kolektivom kreaktiva“ redovno organizuje vizualne umjetničke i muzičke događaje, kao i performativne i žive nastupe. Umjetnici i umjetnice okupljeni oko Kolektiva na različite načine su kreativno angažovani i svojim talentom, etikom i estetikom na različite načine uljepšavaju vlastitu stvarnost i stvarnost onih koji

su na bilo koji način uključeni u rad ove grupe. Sa Kolektivom je do sada surađivalo više od 100 kulturnih radnika i radnica, na preko 30 projekata.

- Rad „Kolektiva“ ima neki prirođan slijed i s obzirom da smo neformalna i samostalna skupina samoorganizovano radimo i kreiramo program u skladu sa svojim umjetničkim razvojem. Podršku za svoje evenete smo dobili od svakog čovjeka, umjetnika i umjetnice od kojih

smo tražili, a odnedavno imamo i velikog prijatelja i slikara koji podržava naše aktivnosti, Idriza Sadikaja, koji je neobično pomogao naš rad na više načina. Jedino je izostala državna podrška i podrška i interes institucija, čiji je posao da pomognu ovakve vrste događanja i aktivnosti - pojašnjava Zubanović. Potreba za osnivanjem ovakve vrste umjetničke grupe nastala je, kako Zubanović kaže, iz revolta prema tadašnjoj, ali i sadašnjoj >

► KOLEKTIV JE LJUBAV!

U „Kolektivu kreativa“, od samog početka je i Ilvana Dizdarević, koja uređuje muzički dio programa i već dugi niz godina je prisutna na underground elektronskoj sceni u Sarajevu kao DJane, a radi i u produkciji. Nakon što je savladala softverske osnove, zajedno sa prijateljicom Andrejom Dugandžić osnovala je elektro-funk duo „Black Water and her Daughter“. U Kolektivu kreativa je od samog početka i to i prije od zvaničnog početka. Sigurna je da su nastanku „Kolektiva“ doprinijeli druženja, besjede, drugi događaji, kao i situacija u gradu i državi.

- „Kolektiv“ je zajednica u kojoj je uprkos svim nedaćama oko nas i u nama jako prijatno biti i djelovati. Zajednica koja živi slobodu i antifašizam, u kojoj štele, diplome i dijagnoze ne igraju ulogu, gdje svi mogu da djeluju u skladu sa svojim mogućnostima i potrebama.. „Kolektiv“ je ljubav! - priča Ilvana koja za sebe kaže da živi muziku i aktivizam.

U Kolektivu, kaže, svako radi ono što najbolje zna. Kad su u pitanju muzički događaji ona se potrudi oko zvuka, kablova, odsvira DJ-set na partiju...

- Ako je potrebno neki materijal prebaciti sa tačke A na tačku B, moj auto je uvijek na raspolaganju. Nisu mi strani ni rad u šanku, na vratima ili usluživanje gostiju. Na početku je sve to možda bilo malo haotično, iako i to ima svoju čar, ali vremenom smo se uhodali i danas mogu slobodno reći da imamo neki svoj tok i ritam - kaže Ilvana.

Muzički program je jednim dobrim dijelom prisutan u Kolektivu, ako ne i podjednako kao vizuelna umjetnost. U sklopu događaja Kolektiva, do sada se moglo prisustvovati mnogim interesantnim soničnim putovanjima, kako pod domaćom tako i stranom dirigentskom palicom. Ilvana naglašava kako veoma srčano i iskreno podržavaju umjetnike i umjetnice iz svijeta muzike.

- Dešavalо se da se sami bendovi ili solo izvođači i izvođačice javljaju jer su čuli za naše djelovanje, dakle poznata im je filozofija neformalnog „Kolektiva“. A opet, ako poželimo pozvati nekoga da nastupa na „Kolektiv kreativa“ događaju, nema tu nikakvog petljanja i neostvarivih obećanja, govorimo otvoreno o našim mogućnostima, šta i koliko možemo obezbijediti. Mislim da je iskren odnos jako bitan, te čini dio respeksa prema umjetnici i umjetniku - zaključuje Ilvana, te dodaje kako oni koji imaju istinski jaku potrebu da zaista žive i da se izraze na onaj ili ovaj način i nalaze put za ostvarenje iste.

politici većine kulturnih institucija koje nisu izlagale djela mladih umjetnika. Ideja za osnivanje „Kolektiva kreativa“ nastala je iz slučajnih razgovora, a nakon prve izložbe, zbog neočekivanog uspjeha i interesa, nastavili su sa dalnjim radom pod nazivom Grupa YAGE. Kolektiv je imao mnogo različitih projekata, počevši od 2009. godine kada su krenuli s izložbama i druženjima u klubu Fis, uz popratni muzički sadržaj, žonglerske performanse i projekcije autorskih videouradova. Kasnije su svoj rad aktivno nastavili u Kinu Bosna, gdje su organizovali video i muzičke performanse, prvi site-specific umjetnički festival u BiH „Bahanalije“, koncerte, izložbe, radionice i različite sadržaje prilagođene mladim talentovanim i inovativnim ljudima. Kolektiv je, osim snažne podrške koju ima prema lokalnim, surađivao i sa mnogim internacionalnim umjetnicima i umjetnicama, pa su tako u istom prostoru organizovali veliki broj audiodogađaja koji nisu uobičajeni za našu sredinu, poput noise i contemporary music koncerta.. „Kolektiv“ za ove mlade ljude predstavlja utočište, prostor motivacije i okupljanja u svrhu mijenjanja društvene zbilje i uspostavljanju zdravijih odnosa u društvu.

- Za mene ova organizacija predstavlja područje eksperimentiranja i alternativnog djelovanja, življena i razmišljanja u ekonomski i politički razorenom gradu - Sarajevu. Ideja „Kolektiva“ je također solidarnost i borba za jednakost i prava za mlade ljude - kaže Nardina i napominje kako u Kolektivu kreativa nemaju uobičajenu vrstu hijerarhije, već podjelje uloge ovisno od karaktera eventa. Njen posao je da raspodijeli te uloge i uradi sve za što ima potrebe i vremena da bi događaj bio što bolji i uspješniji. Nardina tako često postavlja i kurira izložbe, nalazi prostor, suradnike i suradnice, unajmljuje opremu, uspostavlja suradnju s institucijama, umjetnicima, umjetnicama i drugo.

POČELO KROZ DRUŽENJE

Jedan od projekata Kolektiva je i onaj pod nazivom „Dani otvorenog ateljea“, koji najaktivnije djeluje u prostorijama Kina Bosna, a jedno od najzanimljivijih dešavanja za posjetioce je bila radionica „Joint

painting“.

- „Joint Painting“ je radionica gdje su umjetnici i umjetnice svake srijede u periodu od šest mjeseci, zajedno sa posjetiteljima Kina Bosna, gradili umjetničke slike u prostoru zajedničkog platna komunicirajući bojom i linijom i u kočnici kreirajući zajedničke ra-

Nardina Zubanović & Olga Ssimula (PL) Kolektiv Kreativa, noise music event 2015.

dove, a zahvaljujući ljubaznosti gospode Sene koja nam je ustupila prostor - entuzijastično nam kaže Nardina uz napomenu da je ulaz slobodan za sve i da je materijal obezbijeden. Jedan od redovnih učesnika radionica „Joint Painting“ je i Haris Fazlić, student Akademije likovnih umjetnosti - odsjek grafika, i kaže da je odziv građana iznenadujuće velik.

- Važno je napomenuti da imamo interaktivnu publiku, koja radi i stvara sa nama. Bio sam veoma pozitivno iznenađen kada su dolazili čak i stariji ljudi, koji su imali želje slikati i crtati sa nama - prisjeća se Haris kako je to sve izgledalo na ovim radionicama. Član je „Kolektiva“ posljednjih godinu dana, a sve je, kaže, počelo kroz druženja u prostorima u kojima je svakome bilo dobro, u kojima je svako mogao raditi što želi i izraziti svoju kreativnost.

- Mi smo kao pojedinci u Kolektivu jako raznoliki, ima tu slikara i vajara, grafičara, nastavnika i književnika, ali pri tom smo svi i jako dobri kritičari, što mislim da je ujedno i najveća draž ovo-ga „kolektiva“ - dobiti kritiku ili pohvalu od svoga kolege - kako su i nastali neki od najvećih pokreta i kolektiva - pojašnjava Haris.

Dodaje kako je „Kolektiv“ zapravo grupa ljudi koja širi pozitivnu energiju, a ideja kolektivnog rada je vrlo interesantna upravo zbog toga što nije uobičajena, posebno kad

HARIS

Imamo interaktivnu publiku, koja radi i stvara sa nama. Bio sam veoma pozitivno iznenađen kada su dolazili čak i stariji ljudi, koji su imali želje slikati i crtati sa nama

NARDINA

Sigurno imamo potencijal za ponovno uspostavljanje undergrounda i umjetničke scene. Ipak, problem leži u sistemu i mentalitetu, u korupciji, nepotizmu, u institucijama kulture koje nisu međusobno povezane, u tome što institucije zavise od entuzijazma postavljenog pojedinca, leži i u zavisti, ljubomori, sujeti, neznanju i slično

je u pitanju stvaranje umjetničkog djela.

- Mi smo ti koji pomažemo građanima, sklanjamo ih iz parkova, hladnih klupa, betonskih zidova, u ovim hladnim danima, te nastojimo sa njima stvoriti nešto vrijedno i maštovito uz neizostavnu uzajamnu pomoć i podršku - kaže Haris, koji Kolektiv kreativu vidi kao jedan vid opstanka i vraćanja bazičnim ljudskim vrijednostima. Još jedna ideja koju su podržali je projekt „Buvljak bez novca“, a to je antikapitalistička ideja koja podrazumijeva da ljudi razmjenjuju garderobu, ploče, knjige ili jednostavno poklanjaju stvari. A kada su u pitanju planovi za budući rad „Kolektiva“, nisu nam htjeli previše otkrivati:

- Sigurno će biti produktivan, usmjeren na mlađe generacije i odvijat će se u prirodnom procesu umjetničkog sazrijevanja Kolektiva. Također, naš rad jeste usmjeren prema očuvanju bazičnih ljudskih vrijednosti i uspostavljanju vlastitih sistema, tako da ćemo se, osim izgradnje

umjetnica u ovom prostoru simboličnog naziva, „Zid“ kao poklon svim građanima za Dan državnosti, u novembru 2014. godine. Sve smo radili bez neke početne finansijske podrške, iako je ovo što mi radimo značajno i za širu društvenu zajednicu i treba biti na budžetu ministarstva kulture - govori naša sagovornica. Ona smatra da je kvalitetna umjetnost u BiH slabo cijenjena, kao što je slučaj sa većinom kvalitetnih resursa koje ova država ima. Sa druge strane, ocjenjuje da podrške od strane građana i građanki i mnogobrojnih kolega i kolegica ne nedostaje, što potvrđuje činjenicom da je, naprimjer, festival u njihovoj produkciji „Bahanalije“ posjetilo više od 300 ljudi u jednom danu. Izložbu „Zid“ u Historijskom muzeju također je posjetilo više od 200 ljudi.

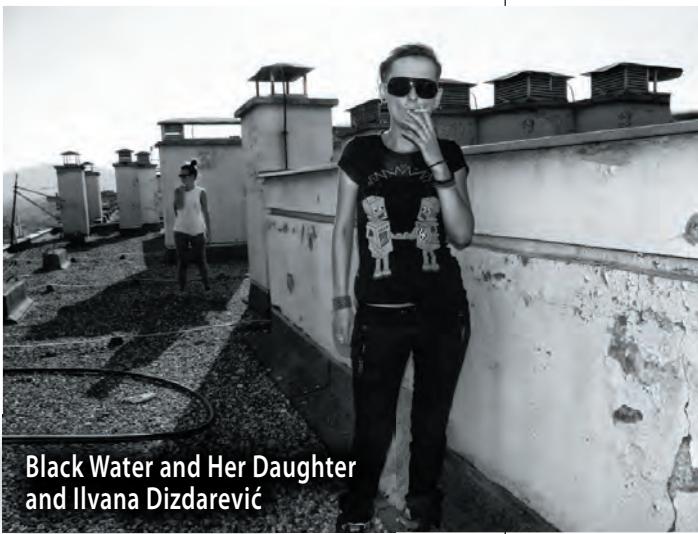
- Naša publika je za neke npr. eksperimentalne muzičke i vizuelne događaje čak ponekad i brojnija nego za neke događaje istog tipa u nekim evropskim ze-

Nažalost, ističe Nardina, u BiH je skoro pa nemoguće živjeti isključivo od umjetnosti:

- U BiH je građanima teško živjeti kada se bavite bilo čim, osim vjerovatno politikom. Ne poznajem nikoga ko živi od prodaje svojih radova, da ne poiminjem honorare za umjetnike i umjetnice. Poznajem nekoliko njih koji rade komercijalne slike i crteže i koji tako solidno žive. Također poznajem umjetnike i umjetnice koji jedva žive od svojih profesorskih plata, ali nekog ko samostalno živi od svoje umjetnosti u BiH nisam ni upoznala, a ni čula za takav slučaj.

Što se tiče prostora koji je posvećen radu i promociji mladih umjetnika i umjetnica, ipak je, kaže, bolja situacija nego što je bila 2009. godine kada su počeli. Smatra da mladi umjetnici, između ostalog i zbog postojanja „Kolektiva“, imaju više mogućnosti da predstave svoj rad, jer su i oni već uspostavili neku platformu djelovanja na ovom području.

- Na sreću, neke institucije i nevladine or-

Black Water and Her Daughter and Ivana Dizdarević

Joint Painting radionica, Kino Bosna photo Justyna Górnjak

solidarnosti i odnosa unutar Kolektiva, truditi da radimo i podržavamo i humanitarni rad pojedinaca i organizacija koje smatramo referentnim kao što je naprimjer „Buvljak bez novca“ - kaže Nardina, te dodaje kako bi osim djelovanja na lokalnom nivou voljeli djelovati i na globalnom i tako svoje radove prikazivati i u drugim zemljama, za što će sigurno doći vrijeme.

IMAMO POTENCIJAL

- Pored Kina Bosna, kvalitet našeg zalažanja prepoznale su i institucije od državnog značaja, te smo tako u prostranoj kupoli Historijskog muzeja uradili prvu izložbu savremenih bh. umjetnika i

mljama. Znači, sigurno imamo potencijal za ponovno uspostavljanje undergrounda i umjetničke scene. Ipak, problem leži u sistemu i mentalitetu, u korupciji, nepotizmu, u institucijama kulture koje nisu međusobno povezane, u tome što institucije zavise od entuzijazma postavljenog pojedinca, leži i u zavisti, ljubomori, sujeti, neznanju i slično - nabrja Nardina i dodaje kako institucije kulture trebaju u svoj rad uključiti mlade, energične i sposobne ljude koji bi obavljali neke jednostavne poslove vezane za rad i komunikaciju raznih institucija, te se uključivali u projekte i tako osposobljavali za daljnji umjetnički rad.

ganizacije za promoviranje bh. umjetnosti imaju dobro rukovodstvo, što je svakako pozitivno za razvijanje ili uopšte uspostavljanje art-scene u BiH. Ono što je sigurno je da ima talentovanih ljudi koji hoće i žele da rade, ali mnogi pate od zajedničkog nedostatka finansijske motivacije od strane onih čiji je posao da podrže dobre projekte i kvalitetne umjetnike i umjetnice, a posebno one koji su često prije prepoznati na svjetskoj umjetničkoj sceni i od strane inostranih donatora i pojedinaca, nego na našoj lokalnoj koja bi ustvari trebala ulagati i čuvati domaće resurse, ali to ne radi ni u privredi, a kamo u umjetnosti - zaključuje Nardina. ●

Prvo mlijeko naše magarice otišlo je jednoj bolesnoj bebi

Krenuli su od nule i za dvije i po godine izgradili samoodrživ biznis. Mladi Alen Jusupović i njegova porodica danas imaju 17 magaraca, 11 odraslih i šest puladi. Prodaju mlijeko, prave balzame za usne po Alenovoj recepturi, a planiraju još mnogo toga. A sve je krenulo od njegove ideje da napravi farmu magaraca i nagrade koju je za nju dobio

Cecini su Cica, Lana i Una, Ministarkin je Medo, Boni je rođila Moni, Mica Cigu, Micka Mašu, Gara Ugu i Sirku, a Milkana Milkana. Slatko, zar ne? E, to su magarci iz Zavidovića sa farme „Mali farmer“ sa koje magareće mlijeko odlazi u cijeli svijet.

- Cini mi se da započinjem pisati najljepšu životnu priču, zavidovičku bajku. Počeci su bili jako teški jer smo bili bez znanja i iskustva, bez novca, bez savjeta struke, bez literature, bez objekata za životinje... bez ičeg. Danas je, nakon skoro četiri godine ovog neobičnog biznisa, puno lakše jer imamo puno toga što na samom početku nismo imali. Naše mlijeko je stiglo do Kanade, Švedske i drugih udaljenih mjesta, a u BiH smo došli u gotovo svako mjesto - priča Alen Jusupović, osnivač farme „Mali farmer“.

DOBRA VOLJA I JEDINSTVENA PORODICA

Sve je počelo kada su Univerzitet u Sarajevu, Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) i Centar za istraživanje i studije - GEA u Banjoj

Luci organizovali takmičenje pod nazivom „Imam ideju“. Prvo su organizirali obuku za izradu biznis-plana, pa razradu ideje, pa odbranu te ideje pred komisijom. Alen je tada bio na početku magistarskog studija na Poljoprivrednom fakultetu nakon što je dodiplomski završio na sarajevskoj Ekonomiji. Na ideji proizvodnje soča od zove i drugog voća radio je sa drugom, ali kad je drug odustao, počeo je sam raditi - sada na ideji za farmu magaraca.

- Nisam ništa o tome znao, nego sam nešto čitao jer ovakvih farmi ima u Srbiji i Hrvatskoj. Inače, obožavam prirodu i sve što je vezano za nju i stalno nešto čitam, istražujem... Pred odbranu ideje pred komisijom sam pozvao deset drugara sa fakulteta da me ispituju baš sve što im padne na pamet. Kada sam došao pred komisiju, nije bilo pitanja koje već nisam čuo. Kasnije, kada je posao krenuo, ljudi iz komisije su

mi rekli da uopšte nisu vjerovali u moju ideju, ali da sam je tako srčano branio da su ocijenili da je šteta da mi ne pomognu - priča Alen.

Nagrada za ideju je bila 5.400 KM i to je bio početni kapital za Alenov biznis koji je

sada imao jasno zacrtane pravce rasta i razvoja. No, nije sve teklo po planu. Alen nam priča da je u trenutku kada je dobio novac od nagrade

za početak biznisa njego

va porodica bila bez posla

i novca, živjeli su od mamine penzije, koja je bila oko 300 KM.

Novac od nagrade nestao je za tren, za neke trenutne potrebe i vraćanje dugova.

- Uspjeli smo kupiti jednu magaricu i

niša više - kaže Alen.

Dakle, tada su Jusupovići imali jednu magaricu, bili bez novca i bez ikakvog znanja o onom što je Alen zamislio.

- Ali imali smo dobru volju i kao porodica bili zaista jedinstveni. Magarica koju smo kupili je rodila mlado 15-ak

GRADIT ĆEMO VLASTITI ROD

Jedna od Alenovih ideja je osnivanje referentne farme.

- Sada razmišljamo o uvozu kvalitetnog grla iz Hrvatske jer oni brinu o tome i uspostavljaju rodove. Sada imaju istarskog koji je

veliki, dalmatinskog magarca koji je mnogo mali i primorsko-dinarski tip magarca. Kod nas to niko ne radi. Ja sam svoje magarce htio da čipujem kao što krave imaju markice. Odem kod veterinara, on mi kaže

da stavim markice, ja to platim i tražim neki dokument za to, a on mi kaže da to ne postoji. Zbog toga je moja ideja da osnujem referentnu farmu i da mi polako gradimo vlastiti rod - kaže Alen.

Kada je posao krenuo, ljudi iz komisije su mi rekli da uopšte nisu vjerovali u moju ideju, ali da sam je tako srčano branio da su ocijenili da je šteta da mi ne pomognu

dana nakon što je došla kod nas, na našoj livadi smo postavili šator, imali smo psa i mama se često šalila i pitala da li mi čuvamo psa ili pas čuva nas. Tada smo, sa tim mladim magarencetom, prve pare zaradili od jahanja jer su dolazili ljudi da vide šta mi tu radimo, a djeca su molila da jašu - prisjeća se Alen.

Tako su zaradivali po 10-tak KM dnevno i to je bio sav novac koji su imali za život.

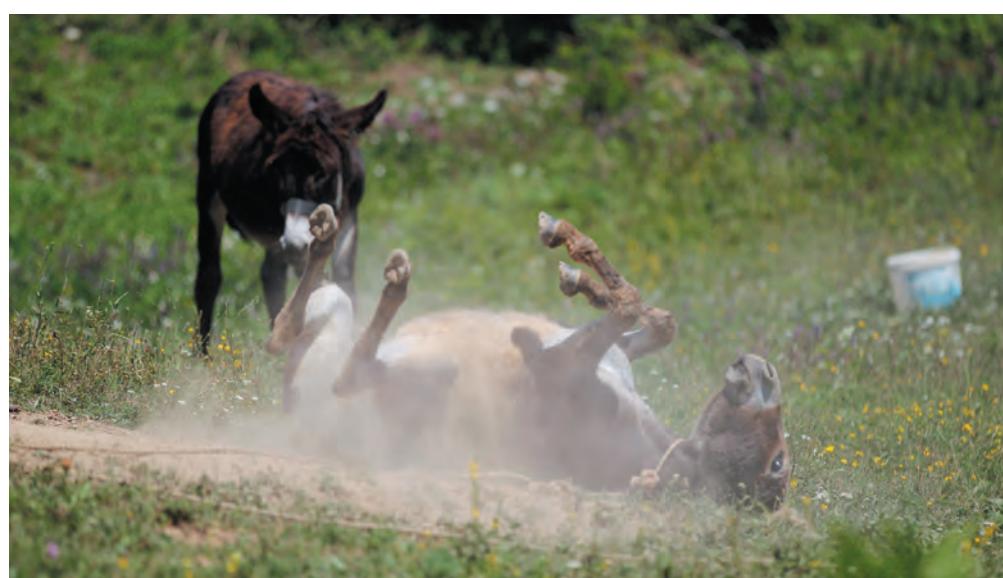
Kasnije su uzeli još dva magarca na odgodeno plaćanje, a Alen kaže da su u to doba i mediji počeli da ih posjećuju, da su imali ozbiljnu podršku, ali da u početku nije bilo drugog prihoda nego od tog jahanja njihove magarice. No, djeca koja su dolazila stalno su propitivala hoće li imati i konja. Alen je tada odlučio, nabaviti će i konja!

- U to doba ja dobijem stipendiju i

kupimo jednog trkaćeg konja koji je bio u penziji i to bude bum - počnemo zarađivati po 200 KM dnevno! Osjetili mi pare, dobro nam ide, kupili sijeno za zimu, ali nema mlijeka - priča Alen. Prvo mlijeko je otišlo jednoj bolesnoj bebi. - Kako nas je bilo u medijima, javila nam se jedna žena čija beba je bila bolesna i zamolila za mlijeko. U to doba mi još ne muzemo, pa mama odluči da proba i tako izmuzemo prvo mlijeko. Mlijeko se praktično krade od pulina koji sisu i šest do devet mjeseci. Prva tri mjeseca se mlijeko ne smije uzimati od mame jer je mladunčetu neophodno, ali nakon tri mjeseca mu dajemo pomoćno kukuruza, zobi i druge hrane da mi možemo uzeti mlijeko. Magarica daje oko pola litra mlijeka dnevno i ima djejelova godine kada mlijeka nema uopšte, ali nema tu pravila - priča nam Alen. Pojašnjava da magarica mlado nosi oko 12 mjeseci, da nakon poroda u parenje ulazi tek nakon godinu dana i da u 99 posto slučajeva oždrijebi jedno mlado.

ALEN KAO VLASNIK NIVEE

Mlijeko se prodaje u pakovanjima po >

jedan decilitar kao lijek koji se uzima samo 5-10 dana.

- Čim pomuzemo, mlijeko cijedimo kroz sterilnu gazu, sipamo u boćice od po jedan decilitar, zatvaramo ih i šaljemo odmah kupcu, osim ako neko želi veću količinu. Tada zamrzavamo jer mlijeko može biti svježe do tri dana. Na području BiH ga šaljemo autobuskim linijama u frižiderima i stiže brže nego da ide brzom poštom, a i jeftiniji je. Mi plaćamo vozaču za prevoz mlijeka i to je simbolična naknada, a kupac plati vozaču da nama donese novac. Svi se raduju - smješka se Alen i kaže da su dobacili do Švedske, Francuske, Kanade...

Sa kupcima komunicira telefonom i preko internet i fejsbuk stranice i tvrdi da svakog kupca zna po imenu i prezimenu i bolesti zbog koje je kupovao mlijeko. Ovo mlijeko se kao lijek pije protiv plućnih bolesti, bronhitisa, astme, kašla hripcavca i slično, ali i za jačanje imuniteta i kod problema sa crijevima.

Alen nam pojašnjava da jeste tačno da cijela litra mlijeka košta 100 KM, ali da se to treba posmatrati ovako:

- Mi mlijeko prodajemo isključivo kao lijek. Ako znate da ga je potrebno piti 5-10 dana jednom ili dva puta godišnje, sa cijenom do 10 KM za decilitar govorimo o cifri od nekih 100 KM na godišnjem nivou za prirodni lijek. To nije skupo. Ljudi imaju sliku da se mlijeko prodaje u litrama, ali to nije tačno. Mi mlijeko pakujemo u boćice od jedan decilitar, što je dnevna doza koja se koristi, ovisno o potrebi i težini bolesti. Zbog te cijene, ali i sastava mlijeka, ono se ne prerađuje, pa tako ne pravimo sir ili druge prerađevine jer je tehnologija i receptura jako teška. Za jedan kilogram sira potrebno je 26 litara mlijeka, tako bar kažu ljudi koji ga prave - pojašnjava Alen.

Naglašava da za sada nema ozbiljnih analiza o rezultatima liječenja, ali da se niko ko je probao ne žali da mu se stanje pogoršalo.

Trenutno na Malom farmeru živi 17 magaraca, 11 odraslih i šestero puladi, tj.

Počeli smo sa tim balzamom za usne. Čitao sam neki „Bakin kuhar“, jednu ogromnu staru knjigu recepata i tu vidim recept za balzam. Pomislim da i ja mogu to napraviti od našeg mlijeka. Uzmem med i mlijeko i napravim u našoj kuhinji, s onim čime raspolaže svaka kuhinja, probam i vidim da je odličan. Sam sam napravio i ambalažu iako je to kod nas teško jer ne možete naći kutijice, tegle... Sam sam napravio i ambalažu iako je to kod nas teško jer ne možete naći kutijice, tegle... Sve je dosta komplikovano jer nemate te prateće servise, ali opet se sve nekako riješi. Kada sam napravio i naljepnicu za tu kutiju – obična bezvezna mala bijela kutija je postala dio mog sna. Osjećao sam se kao da sam postao vlasnik Nivee ili ne znam čega već. Dakle ni iz čega sam napravio dodatnu vrijednost i to vlastitim rukama - ponosno ističe Alen i naglašava da za sada sve sirovine obezbjeđuju sami osim ambalaže i voska, koji kupuju u veledrogerijama i kod pčelara.

Ono što im je za sada veliki problem jeste to što nema literature i drugih koji se bave istim poslom da bi mogli razmijeniti iskustva.

- Literatura je zaista oskudna, iskustva također, struka nema nekih informacija o magarcima tako da najčešćem dijelom učimo iz vlastitih iskustava. Ovo je zaista pionirski projekat, koji iziskuje puno truda, strpljenja, zalaganja, odricanja i, naravno, ljubavi. Znam da u Italiji postoje velike farme magaraca, ima ih i u Grčkoj, a u okruženju imamo 10-ak farmi u Hrvatskoj i nekoliko u Srbiji. Plan je da odemo kod njih da vidimo kako i šta oni rade. Sada istražujemo koji je to optimum za broj magaraca da bismo imali maksimalan prinos jer možete imati previše grla i da to ne podržava proizvodnju mlijeka - kaže Alen. Za magareće mlijeko nema ni standard koji reguliše njegovu kvalitetu, ali su Jusupovići testirali mikrobiološki kvalitet i sada, kako kaže, prirodno postavljaju kao svoj standard.

Inače, magarci i mlijeko nisu u programu poticaja za razvoj poljoprivrede u bilo kom programu niti na jednom nivou vlasti, pa su Jusupovići sa svojim biznisom prepušteni sami sebi. ●

mladih magaradi.

Mama **Sakiba** i tata **Hajro** rade puno radno vrijeme, brat **Adnan** studira veterinu u Sarajevu, Alen radi u jednoj privatnoj firmi u Sarajevu i tokom sedmice pomaže oko distribucije, a zadužen je i za promociju.

- Sastavimo sav novac koji zaradimo i povlačimo za šta treba. Sada smo sa-moodrživi, sami se reproducujemo, a najvažnije nam je da mijenjamo mužjake jer ih moramo imati koliko i ženki. Ako imamo višak mužjaka - postaju agresivni - pojašnjava Alen.

Osim što prave planove da na farmi prave mali restoran sa domaćom hranom: mesom, krompirom, jajima, purom, čajevima, sokovima od zove i drugog bilja, voća i povrća, na farmi „Mali farmer“ proizvode balzam za usne, sapun, kreme i mlijeko za tijelo na bazi magarećeg mlijeka, a u pripremi je i proizvodnja stik-dezodoransa.

- Počeli smo sa tim balzamom za usne.

DUBINSKI UVID U NAJOPASNITU SVJETSKU TERORISTIČKU SKUPINU (VI DIO)

ISIS – u srcu vojske terora

Magazin Start BiH i izdavačka kuća Baybook iz Sarajeva u nekoliko nastavaka objavljuju dijelove knjige koju su za Njujork Tajms napisali Mišel Vajs i Hasan Hasan. Brutalnom silom i okrutnim pogubljenjem talaca, Islamska država Iraka i Sirije (ISIS) šokirala je svijet, zauzevši golemo područje obje zemlje, veličine Velike Britanije, uz zavjet da će utemeljiti novi muslimanski kalifat prema strogim propisima šerijatskog zakona

➤ AUTORI: Mišel Vajs i Hasan Hasan

AL-ZARKAVIJEVA SMRT

Al-Zarkavijevo kretanje i boravište bili su misterij koalicijskim snagama još od druge bitke za Faludžu premda su ga, prema **Bruceu Riedelu**, nekoliko puta uhitili Iračani koji nisu imali pojma o identitetu svog zatvorenika. Moguće je da je jedanput čak pobjegao iz američkog zatvorenštva na lukav način. Da bi pronašli Al-Zarkavija putem njegovih podređenih, JSOC i specijalci britanskih zračnih snaga (SAS) počeli su stezati obruč oko nižepozicioniranih AQI-jevih članova u proljeće 2006. godine. U jednom upadu, tijekom kojeg je uhvaćen voda grupe u gradu Abu Ghraibu, američki komandosi su pronašli nedorađeni propagandni Al-Zarkavijev

video u kojem nespretno rukuje strojnicom. Taj prtvorenik i drugi srednjepozicionirani operativci AQI-ja, koji su odvojeno uhvaćeni, detaljno su opisali džihadističku mrežu i dali Amerikancima informacije o imenu Al-Zarkavijeva posljednjeg duhovnog savjetnika **Abd al-Rahmana**. Od tog trenutka stvar je bila u obrnutom rekonstruiranju Abd al-Rahmanova načina komuniciranja s Al-Zarkavijem koji se odvijao preko brojnih kurira. Američke snage su otkrile da im se cilj skriva u opsegu vidokruga: Al-Zarkavijeva sigurna kuća nalazila se u Hibhibu, gradu smještenom sjeveroistočno od Bagdada, dvadesetak kilometara od JSOC-ova sjedišta u zračnoj bazi Balad.

Dana 7. lipnja 2006. godine američki dron je tiho nadgledao kako Abd al-Rahman

ostvaruje kontakt s Al-Zarkavijem. Prije nego što je pala noć, F-16 je tu lokaciju pogodio laserski navođenom bombom teškom više od dvije stotine kilograma, iza koje su uslijedila satelitski navođena streljiva. Irački vojnici prvi su pronašli Al-Zarkavija živog, ali smrtno ranjenog. Dok su Mc-Chrystalovi ljudi stigli na mjesto, umro je. Jordanska obavještajna služba, koja je tvrdila da poznaje Al-Zarkavija bolje nego što on poznaje sebe, djelomično je bila zaslužna za njegovo otkriće. Nakon smrti, šeik koljača dobio je silne pohvale, koje su ga zaobišle za života, od ključnog Al-Qa'idina vodstva. On je bio „vitez, lav džihada“, objavio je Bin Laden u nekoj vrsti revizionističke kanonizacije. Uz sve prethodne riječi opreza, koje su isle u suprotnom smjeru, on je iznenada ➤

podržao Al-Zarkavijevo masovno ubijanje šijita kao osvetu za njihovu suradnju sa „križarima“.

NOVA RATNA STRATEGIJA

Al-Zarkavijeva smrt ipak nije značila propast AQI-ja. Mudžahedinsko vijeće, koje je on instalirao kao način da udomaći svoju podružnicu ili ispostavu prenapučenu strancima, imenovalo je drugog emira koji nije bio iz reda domaćih: Abu Ayyuba al-Masrija, egipatskog državljanina koji je koristio drugo ratničko ime, Abu Hamza al-Muhajir.

On je osobno poznavao Al-Zavahiriju i Al-Zarlavoka. Al-Masri je pripadao organizaciji Al-Jihad 1980-ih godina. Putovao je u Afganistan iste godine kao i Al-Zarkavi, kojeg je sreo u Al-Qa'idinu kampu za obuku. Kada se Al-Zarkavi 2003. godine uputio u Irak, i Al-Masri je otišao sa njim.

Imenovanje Al-Masrija je bilo ujedno neka vrsta nastavka i odricanja od Al-Zarkavijeva naslijeda. Zarad jednoga. Naime, on je program irakizacije nastavio kad je u listopadu 2006. godine objavio da je njegova ispostava dio mozaika domaćih islamskih pokreta otpora koji je on imenovao kao Islamsku državu u Iraku. Njegov posjed obuhvaćao je pokrajinе Ninivu, Anbar i Salahuddin, ali također i područja gdje suniti nisu bili brojčano jaki, kao što je Babil, Wasit, Dijala, Bagdad i Kirkuk, naftom bogat i nekad kozmopolitski grad kojeg je „arabizirao“ **Sadam** tijekom 1980-ih godina, a Kurdi ga do danas smatraju svojim „Jeruzalemom“. Imenovani vođa ISI-ja **Abu Omar al-Bagdadi**, dodao je Al-Masri, bio je rođeni Iračanin kojeg je mudžahedinsko vijeće *Shura* izglasalo za svog vođu. On se nikad nije pojavio na video- ili audiosnimkama, vjerojatno iz sigurnosnih razloga. Neki su sumnjali u to da je uopće postojao, sve dok pronalazak njegova leša to nije potvrdio.

Međutim, Al-Masri je imao drukčiji pogled na terorizam od prethodnika. Nakon što je njegov dolazak na čelo organizacije javno objavljen, američke snage uhvatile su emira AQI-ja za jugozapadni Bagdad,

koji je tijekom ispitivanja precizirao što je to što je razdvajalo dvojicu džihadističkih zapovjednika.

Al-Zarkavi je sebe, prema njegovim riječima, doživljavao u mesijanskom smislu kao zaštitnika svih sunita protiv šijita. Al-Masri je pak sebe doživljavao kao talentiranog promatrača i izvoznika terora, za kojeg je Irak bio samo jedan od poligona u borbi protiv „zapadnjačke ideologije širom svijeta“. U tom pogledu Al-Masri je bio bliži Al-Zavahiriju, kao velikom strategu. „Dolazio je izvana, bio je momak koji su poslali Al-Zavahiri i Bin Laden kako bi postao njihov čovjek u Iraku“, rekao je **Joel Rayburn**. „Ali on se udružio s Al-Bagdadijem koji je bio irački salafit, stoga je to bilo unutarnje-vanjsko partnerstvo. Al-Bagdadi je svoj kredibilitet s ulice ustupio operaciji, a Al-Masri je bio nadzorni mudžahedin koji je stajao iza njega.“ AQI je tako postajao vještiji u usmjerenju iračke politike moći: osoba za koju se govori da je glavna nije nužno glavna. Dvojac Al-Masri i Al-Bagdadi također je služio u praktične svrhe. Egipćanin je bio referentna točka za neprekidno napajanje stranim borcima, dok se Iračanin nije htio otvoreno vezivati za Al-Qa'idu u strahu od gubljenja sunitske podrške među

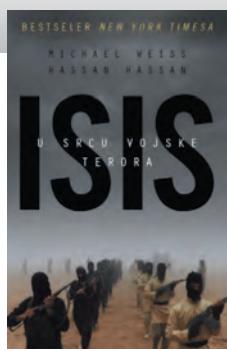
pobunjenicima koji su bili uvjereni da vode jedan nacionalistički orijentiran džihad. Obojica su željeli uspostaviti islamski emirat na ruševinama Amerikanaca i njihovih šijitskih pomagača, ali je razlika bila upravo u naglasku. Većina sunitskih grupa koje su se pridružile ISI-u bila je ogorčena, kako to primjećuje vojni povjesničar **Ahmed Hashim**, i to zato što su bili „zainteresirani za oslobođanje Iraka, a ne za stvaranje islamske države“.

Štoviše, ISI se fokusirao na udare protiv onog što **Laith Alkhouri** naziva „mekim ciljevima“, poput iračkih vojnih baza i šijitskih vjerskih vođa. „To je za cilj imalo svojevrsnu promidžbenu kampanju ostataka salafitskih frakcija koje su bile izvan sastava Al-Qa'ide“, kazuje Alkhouri. „Poruka je bila: ‘Mi smo jedina grupa koju sve džihadiske grupe širom svijeta smatraju legitimnom. Vi, momci, gubite ljude svakim danom. Zašto nam se samo ne pridružite?’ **Jaysh al-Islami** je odbila pridružiti im se, i tako je do danas. Stoga su al-Masri i al-Bagdadi intenzivirali promidžbenu kampanju. U konačnici, počeli su i ubijati džihadiste koji se nisu pridružili ISI-u kako bi preuzezeli njihov teritorij djelovanja. To je otprilike nešto slično mafijaškom ratu za teritorij.“

U skladu sa svojim imenom, ISI je također mijenjao nadležnost Mudžahedinskog savjetodavnog vijeća osnivanjem različitih „ministarstava“ poput onih za poljoprivredu, naftu i zdravstvo. Bila je to svojevrsna gradnja nacije ili je barem tako izgledalo. Najkontroverzniјe je to što je Al-Masri, potvrđujući privrženost Bin Ladenu, također prisegnuo (bayat) Al-Bagdadiju, stavljajući AQI u hijerarhijskom smislu pod patronat novoosnovanog kišobrana. U džihadističkoj terminologiji, to je bilo kao da dovedete ljubavnicu i predstavite je svojoj

O AUTORIMA

Mišej Vajs (Michael Weiss) je kolumnista koji piše za Foreign Policy, The Daily Beast i NOW Lebanon. Na njujorškom Institutu za modernu Rusiju radi kao glavni urednik The Interpretera, dnevnih online novina koje donose prevode iz ruskih medija na engleski jezik.

Hasan Hasan (Hassan Hassan) je analitičar Bliskog istoka, kolumnist The Nationala. Njegove tekstove objavljaju The Guardian, Foreign Policy, Foreign Affairs, The New York Times i drugi. Magistrirao je međunarodne odnose na Univerzitetu u Nottingamu.

prvoj supruzi kao svoju drugu suprugu. Al-Masri je doista pokušavao održati oba puta: ostati AQI-jev emir istovremeno koketirajući s izravnim otcjepljenjem od AQI-ja da bi zapovijedao vlastitim nezavisnim operacijama u Iraku. Sve dok se ISIS službeno nije razišao s Al-Zavahirijem početkom 2014. godine, nije se vidjela duboka i nepopravljiva pukotina koju su napravile Al-Bagdadijeve pretencije za kreiranje države i Al-Masrijevo potčinjavanje njegove frakcije ISI-u, što je napokon otkrio veoma ljutiti Ayman al-Zavahiri.

U svibnju 2014. godine on je izdao priopćenje u kojem je citirao nepoznatu treću stranu koja je okarakterizirala Al-Bagdadiju i Al-Masriju kao „odvratne“ bude. Ako je Al-Qa'ida ikad namjeravala nešto slično prigovoriti Al-Zarkaviju, nikad to nije učinila.

NOVI VBIED-ovi

ISI-jev uspon također se poklopio sa sve češćim i sve sofisticiranjim napadiima VBIED-ovima. Prema **Jessici Lewis McFate**, iračkoj analitičarki pri Institutu za izučavanje rata, jedan od razloga zašto ISIS danas ostavlja dojam mnogo veće vojne snage nego što je ima u stvarnosti jest i njegovo stručno korištenje tih naprava. Ne samo da su uništavanja i pokolji u bombaškim napadima VBIED-om golemi nego to oružje uvelike psihološki izbezumljuje neprijatelja prije glavnog vojnog napada. „Uglavnom se oni događaju na kontrolnim punktovima“, rekla je Jessica Lewis. „Na VBIED-ove ili samoubilačke VBIED-ove više gledamo kao na sredstvo koje pokreće napad ili podiže tenziju za napad. Stoga će naprimjer ISIS bombardirati VBIED-om cilj u Bagdadu ili uz dolinu rijeke Eufrat, a onda će testirati iračke snage sigurnosti i šijske milicije da vidi kako će oni reagirati na te napade.“ Od 2006. godine do danas Al-Masri se specijalizirao za tu vrstu napada u Bagdadu i oko njega. Tvornice za opremanje automobila i kamiona borbenom tehnikom otkrivene su u bagdadskom „pojasu“ – gradovima i selima koja okružuju glavni grad i gdje su sve do „novog vala“ Sjedinjene Američke Države održavale relativno lako vojno prisustvo.

ISI je podijelio Bagdad i pojase u šest zona, od čega je pet bilo raspoređeno oko grada. Svakom zonom vladao je njezin vlastiti lokalni emir. Digitalni obavještajni podaci o ISI-ju, koji su prikupljeni u JSOC-ovoj rabi, ustanovili su da jedan takav emir **Abu Ghazwan**, koji je vladao gradom Tarmiya od trideset tisuća ljudi, također upravlja određenim brojem čelija AQI-ja u sjevernom Iraku, uključujući one koje su regrutirale

VBIED

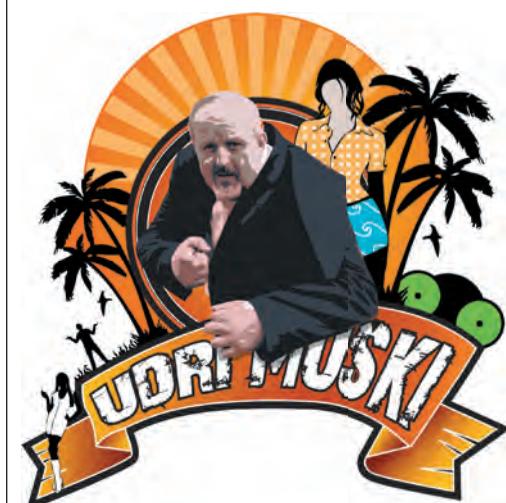
žene i djecu za samoubilačke bombaške misije. Abu Ghazwan je također potanko bio upoznat sa planovima i rasporedom američkih i iračkih patrolnih jedinica, sa tim kako će ih izbjegći i kako će im postaviti zamke. Novine *Wall Street Journal* izvijestile su da je sredinom veljače 2007. godine, veliki kamion-bomba presjekao prednji dio vojničke baze u Tarmiyu, raznijevši beton i staklo koji su letjeli zrakom poput bodeža. Vojnici u toj maloj postaji proveli su sljedeća četiri sata boreće se za život i protiv grupe od oko 70-80 pobunjenika. (I nedavno je ISIS napao Tarmiyu VBIED-ovima: u lipnju 2014. godine raznio je kuće visokopozicioniranih osoba iz iračkih Snaga sigurnosti, kao i dom bivšeg plemenskog vođe pokreta Buđenje.)

Pregled funkcioniranja Abu Ghazwanova malog emirata sugerirao je da ISI Tarmiyu nije koristio samo kao bazu za svoje terorističke operacije nego da je aktivno gradio neku malu državicu. „Mi upravljamo gradskom četvrti, poslovima ljudi, kao i administrativnim uslugama, a imamo i odbore koji vode distrikt na čelu sa mojim bratom **Abu Bakrom**“, rekao je sa nemalom dozom samodopadnosti. AQI-jeva okupacija Tarmiye nalikovala je nekoj vrsti islamskog feuda poput zone od pet stotina četvornih kilometara koju je držao **Ansar al-Islam** u iračkom Kurdistalu ili nalik ISIS-ovoj vladavini u istočnoj sirijskoj pokrajini Raka. Abu Ghazwan je čak imao i općinska vozila svog emirata Tarmiya. Vozio se naokolo u bijelom kamionetu nissan koji su oduzeli iračkim policijskim snagama i preuredili u ISI-jev automobil. Također je uzduž rijeke Tigris upravljao trajektom koji je oduzeo od postrojenja

za prečišćavanje vode.

Osobna povijest Abu Ghazwana također je isticala još jedan alarmirajući trend ISI-jeva ratovanja – recidivizam. On je nekad bio zatvorenik koaliciskih snaga, kao što je to bio i jedan drugi čovjek po imenu **Mazin Abu Abd al-Rahman**, koji je nedavno pušten iz kampa Bucca, jednog od najvećih američkih zatvora u Iraku koji je smješten u Basri, nazvan po njujorskom vatrogasnem zapovjedniku koji je nestao u tornjevima Blizancima 11. rujna. ●

SARAJEVO OSIGURANJE

SA NAMA BEZBRIŽNO NA PUTOVANJE

U slučaju iznenadne bolesti ili nesreće na putu u inostranstvu

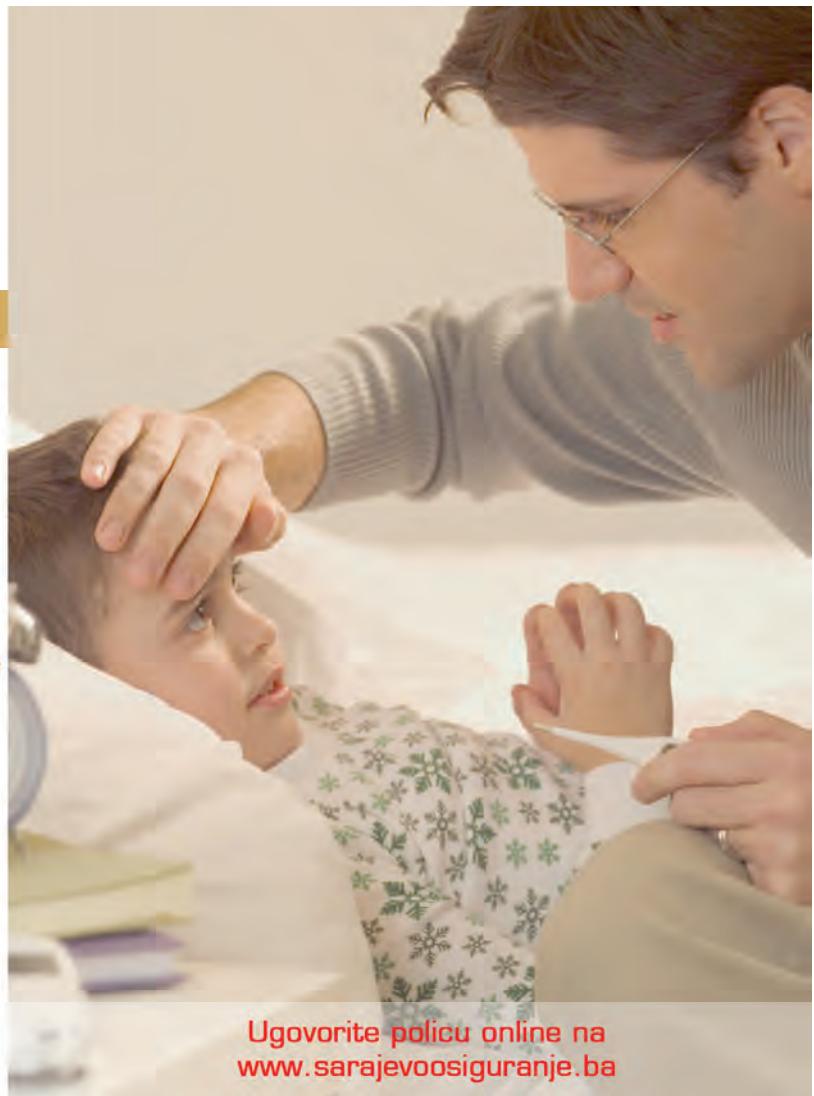
PUTNIČKO ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

nadoknađuje troškove

- za **vanbolnički tretman** (lijekovi, zavoji, gips) kao i određene terapije propisane od ljekara
- za **bolnički tretman** u odgovarajućim bolnicama u inostranstvu
- za **transport do najbliže bolnice ili ljekara**, odnosno eventualno upućivanje u neophodne specijalističke klinike
- za **hirurške operacije**
- za **stomatološki tretman** kod olakšavanja akutnih zubobolja
- za **transport nazad** u mjesto stanovanja kada je neposredno ugrožen život osigurane osobe
- za **sve medicinske intervencije** kada je neposredno ugrožen život osigurane osobe

**PONOSNI PARTNER
NOGOMETNE REPREZENTACIJE BiH**

Ugovorite policu online na
www.sarajevoosiguranje.ba

**DNEVNA DOZA POZITIVNIH VIJESTI
POZITIV**

Radnim danima u 17:20

N1

CNN EXCLUSIVE NEWS CHANNEL AFFILIATE

n1info.com

telemach **POZICIJA 1**

total **TV**

net **tv plus** **POZICIJA 6**

KABLOVSKA
TELEVIZIJA **HS**

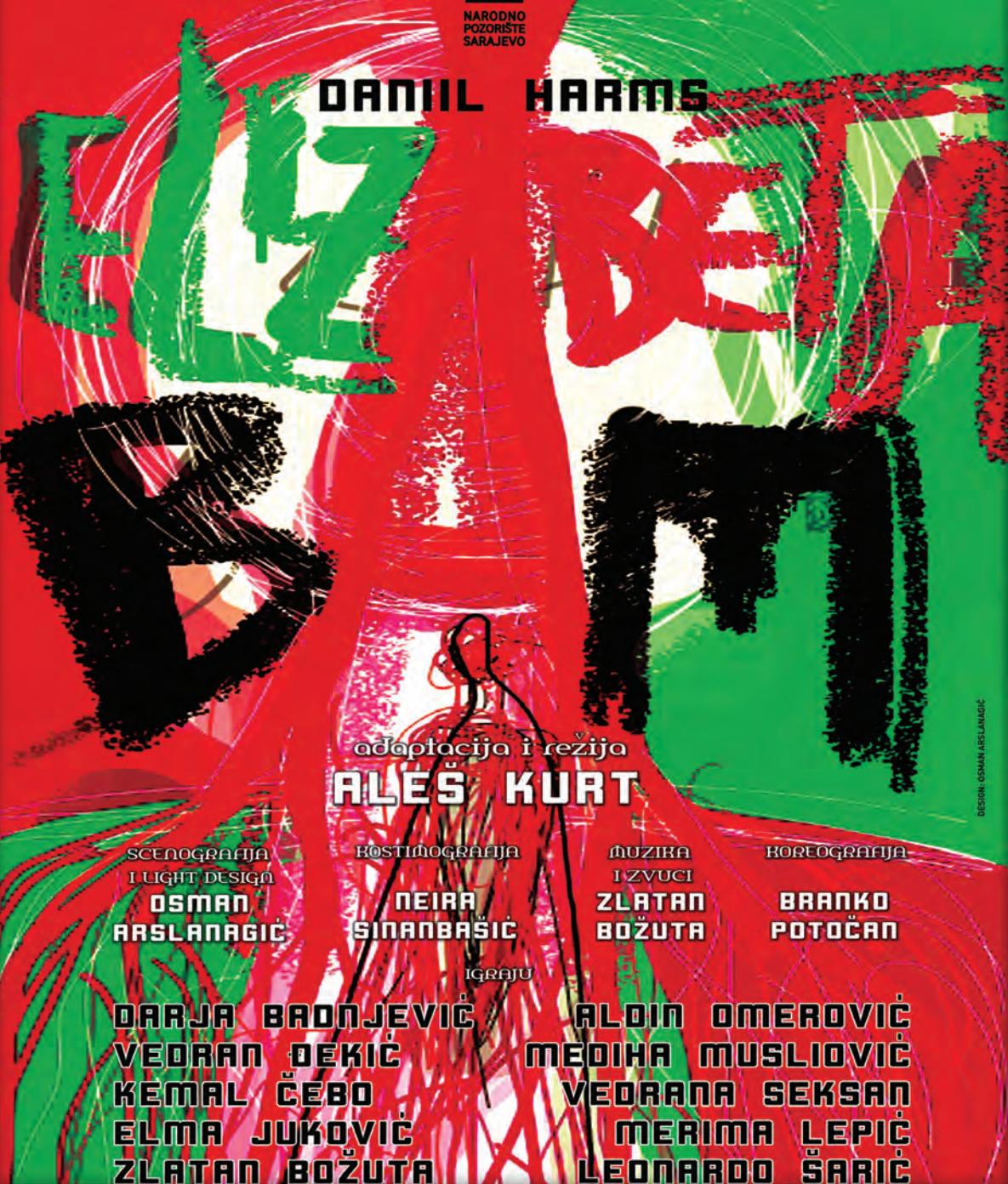
POZICIJA 48, 51

PREDSTAVA KOJA ĆE VAS OSVOJITI

NARODNO
POZORIŠTE
SARAJEVO

DANIEL HARMS

DESIGN: OSMAN ARSLANAGIĆ

adaptacija i rezija
ALEŠ KURT

SCENOGRAFIJA
I LIGHT DESIGN
OSMAN
ARSLANAGIĆ

KOSTIMOGRAFIJA
NEIRA
SINANBASIC

MUZIKA
IZVUCI
ZLATAN
BOŽUTA

KOREOGRAFIJA
BRANKO
POTOČAN

DARJA BRONJEVIĆ
VEDRAN ĐEKIĆ
KEMAL ČEBO
ELMA JUKOVIĆ
ZLATAN BOŽUTA

ALDIN OMERović
MEĐIHA MUSLIOviĆ
VEDRANA SEKSAN
MERIMA LEPIĆ
LEONARDO ŠARIĆ

PREMIJERA: 2. 4. 2016. u 19:30

PRVA REPRIZA: 4. 4. 2016. u 19:30

PRODAJA ULAZNICA NA BLAGAJNI NARODNOG POZORIŠTA SARAJEVO

RADNO VRIJEME BLAGAJNE: 9:00 - 11:30 i 15:30 - 19:30 SATI

REZERVACIJE PUTEM TELEFONA: 033 221 682

ONLINE REZERVACIJE www.nps.ba